

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi İçtihadı Rehberi

Göç

31 Ağustos 2019

Bu raporun tamamını ya da bir kısmını tercüme etmek ve/veya basılı veya elektronik ortamda yayımlamak isteyen yayıncıların ya da kuruluşların, gerekli izinlerle ilgili izlenecek prosedür hakkında bilgi almak amacıyla publishing@echr.coe.int başvurmaları gerekmektedir.

Tercüme süreci hâlen devam eden İctihat Rehberleri'nin hangileri olduğunu öğrenmek için "Tercüme süreci devam edenler" "[Tercüme süreci devam edenler](#)" belgesine başvurunuz.

Bu rehber, Hukuk Danışmanlığı Birimi bünyesinde hazırlanmış olup, Mahkeme açısından bağlayıcı değildir. Bu Rehber, bazı şekli değişikliklere tabi tutulabilir.

Bu rehberin orijinal hali İngilizce dilinde hazırlanmıştır. Bu rehber, düzenli olarak güncellenmekte olup, en son 31 Ağustos 2019 tarihinde güncellenmiştir.

İctihat rehberleri, www.echr.coe.int (İctihat- İctihat incelemesi - İctihat rehberleri)adresinden indirilebilir. Yayınlarla ilgili güncellemeler için, Mahkemenin Twitter hesabını (<https://twitter.com/echrpublication>) takip edebilirsiniz.

Bu tercüme, Avrupa Konseyi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin onayı ile yayımlanmıştır ve sadece Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı, İnsan Hakları Dairesi Başkanlığının sorumluluğu altındadır.

İçindekiler

İçindekiler Tablosu	3
Okuyuculara Notlar.....	5
Giriş.....	6
I. Ülkeye giriş ve usuller.....	7
A. Aile birleşimi amacıyla giriş.....	7
B. Vize verilmesi ve 4. madde	8
C. Giriş ve seyahat yasakları.....	8
D. Denizde geri göndermeler	9
E. Sınırdaki durumlar.....	9
II. Devletin ülkesine giriş	10
A. Göçmenlerin transit bölgelerde bekletilmesi	11
B. Dolaşım özgürlüğüne ilişkin kısıtlamalar ve özgürlükten yoksun bırakma	11
1. Dolaşım özgürlüğüne ilişkin kısıtlamalar ve özgürlükten yoksun bırakma arasındaki fark.	11
2. Sözleşme'nin 5 § 1(f) maddesi kapsamında göçmenlerin tutulması	12
3. Usuli güvenceler.....	13
C. Usullere erişim ve kabul şartları.....	13
1. İltica usullerine erişim ya da geri göndermenin önüne geçmek için diğer usuller	13
2. Kabul şartları	14
III. Sınır dışı etme, suçlunun iadesi ve benzer durumlara ilişkin davalarda esasa ve usule ilişkin konular.....	15
A. Sözleşme'nin 2 ve 3. maddesi.....	16
1. Mahkeme'nin sığınmaya ilişkin sınır dışı edilme davalarında Sözleşme'nin 2 ve 3. Maddesi kapsamındaki değerlendirmesinin kapsamı ve esasa ilişkin yönleri	16
2. Üçüncü bir ülkeye sınır dışı etme.....	17
3. Usuli hususlar	18
4. Ulusal güvenliğe ilişkin davalar	18
5. Suçlunun iadesi	19
6. Ciddi derecede hasta kimselerin sınır dışı edilmesi	19
B. İdam cezası: 6 No.lu Protokol'ün 1. maddesi ve 13 No.lu Protokol'ün 1. maddesi	20
C. Adaletten açık bir şekilde mahrum bırakma: 5 ve 6. madde	21
D. 8. madde.....	21
1. Sınır dışı edilme.....	21
2. Oturma izinleri	22
3. Uyrak.....	22
E. Sözleşme'ye Ek 7 No.lu Protokol'ün 1. maddesi	23
F. Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 4. maddesi	23
IV. Geri gönderme öncesi ve geri gönderme	24
A. Dolaşım özgürlüğüne dair kısıtlamalar ve geri gönderme amacıyla tutma	25

B. Geri gönderilecek kişilere sağlanacak yardım.....	26
C. Zorla geri gönderme.....	27
D. Madde 39 / Geçici tedbirler.....	27
V. Diğer dava konuları	28
A. Ekonomik ve sosyal haklar	28
B. İnsan kaçakçılığı	29
C. Göçmenlerle ilgili diğer hususlarda zararların meydana gelmesini önleme ve etkili soruşturma yürütme yükümlülüğü	29
VI. Mahkeme önündeki başvurularda usule ilişkin hususlar.....	29
A. Akıl hastalığı olan başvuranlar	29
B. 2. ve 3. madde kapsamında ülkeden çıkarma davalarında altı aylık sürenin başlangıç tarihi ..	30
C. Ülkeden çıkarma konusunda yakın tarihli ve kaçınılmaz bir riskin bulunmaması	30
D. Başvuran adına başvuru yapma yetkisi	30
Alıntılanan davaların listesi	32

Okuyuculara Notlar

Bu Rehber, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (“Mahkeme”, “Avrupa Mahkemesi” veya “Strazburg Mahkemesi”) tarafından verilen temel kararlar hakkında hukukçulara bilgi sağlamak amacıyla Mahkeme tarafından yayımlanan İctihat Rehberleri serisinin bir parçasıdır. Bu Rehberde, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin (“Sözleşme” veya “Avrupa Sözleşmesi”) göçle ilgili çeşitli hükümlerine ilişkin içtihatları incelenmekte ve özetlenmektedir. Bu rehber, rehberde atıfta bulunulan maddelere ilişkin içtihat rehberleriyle birlikte ele alınmalıdır.

Atıf yapılan içtihatlar, emsal, önemli ve/veya yakın tarihli kararlar arasından seçilmiştir.*

Mahkemenin kararları, sadece Mahkeme önüne getirilen davaları hükme bağlama işlevi görmekle kalmayıp; aynı zamanda daha genel olarak, Sözleşme ile tesis edilen kuralları açıklığa kavuşturmaya, korumaya ve geliştirmeye de yardımcı olmakta; böylelikle Devletlerin, Sözleşmecilerle sınıfta bulunarak üstlenmiş oldukları taahhütleri yerine getirmelerine katkıda bulunmaktadır (bk. [İrlanda/Birleşik Krallık](#), 18 Ocak 1978, § 154, Seri A no. 25 ve daha yakın tarihli [Jerónovičs/Letonya](#) [BD], no. 44898/10, § 109, 5 Temmuz 2016).

Dolayısıyla, Sözleşme ile kurulan sistemin görevi, kamu düzenine ilişkin konularda kamu yararına karar vermek ve böylece insan haklarının korunmasına ilişkin standartları yükseltmek ve insan hakları alanındaki içtihatları Sözleşme Devletlerinin oluşturduğu topluluğun tümünde yaymaktır (bk. [Konstantin Markin v. Rusya](#) [BD], 30078/06, § 89, AİHS 2012). Bu bağlamda, Mahkeme, Sözleşme’nin rolünün insan hakları alanında “Avrupa kamu düzeninin anayasal belgesi” olduğunu vurgulamıştır (bk. [BosphorusHava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi/İrlanda](#) [BD], no. 45036/98, § 156, AİHM 2005-VI).

* Alıntılanan içtihat, Mahkemenin ve eski Avrupa İnsan Hakları Komisyonunun (“Komisyon”) resmi dillerinden herhangi birinde veya her ikisinde de (İngilizce ve Fransızca) yayımlanmış olabilir. Aksi belirtilmediği takdirde, tüm atıflar, Mahkemenin bir Dairesi tarafından verilen esasa ilişkin bir karara ilişkindir. “(k.k.)” kısaltması, alıntının Mahkeme tarafından verilen kabul edilebilirlik hakkında bir karara ait olduğunu ve “[BD]” kısaltması, davanın Büyük Daire tarafından görüldüğünü göstermektedir. Bu güncellemenin yayımlandığı tarihte henüz kesinleşmemiş olan Daire kararları, yıldız işaretiyle (*) belirtilmiştir.

Giriş

1. İşbu belge, Sözleşme'nin ilgili maddelerini kapsayacak şekilde Mahkeme'nin göç konusundaki içtihatlarına ilişkin referans oluşturması amacıyla hazırlanmıştır. 6 bölüme ayrılmıştır ve olaylar kronolojik olarak sıralanmıştır. Öncelikle, söz konusu ilkeleri pekiştiren yakın tarihli kararlar dahil olmak üzere, Mahkeme'nin ilgili kararlarını aktararak detay vermek yerine mümkün olduğunca atıfta bulunulmakla yetinilmiştir. Böylelikle kapsamlı bir genel bakış değil de bahsedilen konuda Mahkeme içtihadına yönelik bir giriş noktası olarak tasarlanmıştır.

2. Sözleşme'nin ve ek protokollerin açık bir şekilde "yabancılara" ilişkin olan hükümleri az sayıdadır ve iltica hakkından bahsetmemektedir. Genel bir kural olarak Devletler yerleşik uluslararası hukuk ve anlaşmadan doğan yükümlülükleri kapsamında vatandaşı olmayan kimselerin ülkeye girişi, ülkede kalması ve ülkeden çıkarılmasını kontrol etme hakkında sahiptir. [Soering/Birleşik Krallık](#) davasında Mahkeme ilk defa başvuranın iade edilmesinin Sözleşmenin 3. maddesi kapsamında iadeyi gerçekleştiren Devlet'in sorumlu tutulmasına yol açabileceğine hükmetmiştir. Bu hükümden sonra Mahkeme, istikrarlı bir şekilde Sözleşmeci bir Devlet tarafından bir yabancının ülkeden çıkarılmasının Sözleşme'nin 2. ve 3. maddesi kapsamında çeşitli hususlara yol açabileceğine ve sınır dışı edildiğinde hedef ülkede 2. ve 3. maddeye aykırı bir müdahale ile karşı karşıya kalma riski bulunduğu inanmak için ciddi gerekçelerin sunulduğu durumlarda Sözleşme kapsamında söz konusu Devletin sorumlu tutulacağına hükmetmiştir. Ayrıca Mahkeme , göçmenlerin bir Sözleşmeci Devlet tarafından sınır dışı edilmelerinin ve ülkeye girişlerinin reddedilmesinin göçmenlerin Sözleşmenin 8. maddesi ile tanınan özel ve/veya aile hayatına saygı hakkına uygunluğuna ilişkin davalarda da hüküm vermektedir.

3. Mahkeme önündeki göçle ilgili davaların çoğu Mahkeme İç Tüzüğü'nün 39. maddesi anlamı dahilinde yapılan geçici tedbir talebi ile başlamaktadır. Bu tedbirlerle genellikle davalı Devletin Mahkeme önünde başvurularının incelenmesini bekleyen bireyleri sınır dışı etmemesi talep edilmektedir.

I. Ülkeye giriş ve usuller

Sözleşme'nin 3. maddesi

"Hiç kimse işkenceye veya insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele veya cezaya tabi tutulamaz."

Sözleşme'nin 4. maddesi

"1. Hiç kimse köle ya da kul durumunda tutulamaz.

2. Hiç kimse zorla çalıştırılmaz ve zorunlu çalışmaya tabi tutulamaz.

3. Aşağıdaki haller, bu madde anlamında "zorla çalıştırma ya da zorunlu çalışma" sayılmaz:

(a) Bu Sözleşme'nin 5. maddesinde öngörülen koşullara uygun olarak tutulu bulunan bir kimseden, tutulu bulunduğu sırada veya şartlı tahliyeden yararlandığı süre içinde olağan olarak yapması istenilen bir iş;

(b) Askeri nitelikli herhangi bir hizmet veya vicdanî reddin meşru sayıldığı ülkelerde, vicdanî reddi seçen kişilere zorunlu askerlik hizmeti yerine gördürülebilecek başkaca bir hizmet;

(c) Toplumun hayat veya refahını tehdit eden kriz veya afet hallerinde gerekli görülen her hizmet;

(d) Olağan yurttaşlık yükümlülükleri kapsamına giren her türlü çalışma veya hizmet."

Sözleşme'nin 8. maddesi

"1. Herkes özel ve aile hayatına, konutuna ve yazışmasına saygı gösterilmesi hakkına sahiptir.

2. Bu hakkın kullanılmasına bir kamu makamının müdahalesi, ancak müdahalenin yasayla öngörülmüş ve demokratik bir toplumda ulusal güvenlik, kamu güvenliği, ülkenin ekonomik refahı, düzenin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için gerekli bir tedbir olması durumunda söz konusu olabilir."

Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesi

"1. Bir devletin ülkesi içinde usulüne uygun olarak bulunan herkes, orada serbestçe dolaşma ve ikametgahını seçebilme hakkına sahiptir.

2. Herkes, kendi ülkesi de dahil, herhangi bir ülkeyi terk etmekte serbesttir.

3. Bu haklar, ancak ulusal güvenlik, kamu emniyeti, kamu düzeninin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, sağlık ve ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için, demokratik bir toplumda zorunlu tedbirler olarak ve yasayla öngörülmüş sınırlamalara tabi tutulabilir.

4. Bu maddenin 1. fıkrasında sayılan haklar, belli yerlerde, yasayla konmuş ve demokratik bir toplumda kamu yararının gerektirdiği sınırlamalara tabi tutulabilir."

Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 4. maddesi

Yabancıların toplu olarak sınır dışı edilmesi yasaktır.

4. Yukarıda görüldüğü üzere Sözleşme'de vatandaş olmayanların ülkeye girişine veya kimin vize alabileceğine yönelik açık düzenlemeler yapılmamıştır.

A. Aile birleşimi amacıyla giriş

5. Bazı koşullar altında bir devletin özellikle aile hayatına saygı hakkı olmak üzere Sözleşme ile güvence altına alınan bazı hakların kullanılması için bir ön koşul ise bireylerin ülkeye girişine izin vermesi gerekebilir. *I.A.A. ve diğerleri/Birleşik Krallık*(k.k.) (§§ 38-41) kararında Mahkeme, ebeveynleri ya da ebeveynlerinden birisi bir Sözleşmeci Devlet'e yerleşmiş olan yabancı uyruklu çocukların aile birleşimine ilişkin Sözleşmenin 8. maddesi kapsamındaki ilgili ilkeleri özetlemiştir.

Çocuğun üst yararı başta olmak üzere ilgili kriterler yerel makamların kararlarının gerekçelerinde yeterli düzeyde belirtilmelidir (*El Ghatet / İsviçre*).

6. Sözleşme'nin 8. maddesi kapsamında bir Devlet'in evli bir çiftin evlendiklerinde yaşayacakları ülke tercihine saygı duyma ve vatandaş olmayan bir eşin ülkeye yerleşmesini kabul etme gibi bir yükümlülüğü bulunmamaktadır. Ancak, bir devlet eşlerinin de birlikte geleceği belirli göçmen kategorilerinin haklarını düzenleyen bir mevzuat çıkarmaya karar verdiği takdirde bu mevzuat Sözleşme'nin 14. maddesinde öngörülen ayrımcılık yapmama ilkesine uygun bir şekilde hazırlanmalıdır. *Hode ve Abdi/Birleşik Krallık* kararında Sözleşme'nin 8. maddesi ile birlikte alınan 14. maddesinin ihlal edildiğini tespit etmiştir. Çünkü göç öncesi evlenen mülteciler ve geçici ikamet izni olan göçmenlerin eşlerini yanına alabiliyor olmalarına rağmen otoritelerce tanınmış mülteci olan başvuranın göç sonrası eşi (post-flight spouse) olan diğer başvuranın Davalı Devlet'te eşine katılmasına izin verilmemiştir. Aile birleşimi işlemi esnek, (örneğin, aile bağlarının varlığına yönelik kanıtların kullanılması ve kabul edilebilirliği kapsamında) hızlı ve etkili olmalıdır (*Tanda-Muzinga/Fransa; Mugenzi/Fransa*).

7. *Mubilanzila Mayeka ve Kaniki Mitunga/ Belçika* kararı, mültecilerin aile birleşimi hakkında Mahkeme'nin inceleme yaptığı başka bir karardır. Birinci başvuran Kanada'da mülteci statüsü ve süresiz oturma izni elde etmiştir ve Hollanda uyruklu erkek kardeşinden memleketinde büyükannesiyle birlikte yaşayan 5 yaşındaki kızını (ikinci başvuran) memleketinden getirmesini ve yanına alana kadar onunla ilgilenmesini istemiştir. Belçika'ya vardıklarında iki başvuranın aile birleşimini sağlamak yerine yetkililer ikinci başvuruları alıkoymuş ve ardından memleketine geri göndermişlerdir. Bu durum da Sözleşme'nin 8. maddesi kapsamında ihlal teşkil etmektedir.

8. Başka bir ülkede aile bağları olanların aile birleşiminin reddedilmesi ve davalı devletin vatandaş olarak doğanlara ve vatandaşlığı sonradan elde edenlere gösterilen farklı muamelelere ilişkin olarak *Biao/Danimarka* [BD] davasına bakınız. *Schembri /Malta*, kararında Mahkeme, giriş izni kapsamında değil de davalı Devlette kalma izni bağlamında Sözleşme'nin 8. maddesinin "formalite evliliklere" uygulanamayacağını () ve başvuranın aynı cinsiyetten olan partnerinin aile oturma izni talebinin reddedilmesinin Sözleşme'nin 8. maddesi ile birlikte alınan 14. maddesinin ihlal ettiğini tespit etmiştir (*Taddeucci ve McCall/ İtalya*).

B. Vize verilmesi ve 4. madde

9. *Rantsev/Kıbrıs ve Rusya*, davasında başvuranın kızı, Rusya vatandaşı, "kabare sanatçısı" vizesiyle Kıbrıs'a geldikten birkaç gün sonra Kıbrıs'ta özel bir mülkün camından düşerek şüpheli bir şekilde hayatını kaybetmiştir. Mahkeme, Kıbrıs'ta kadın ticaretine ilişkin kanıtların olmasına ve Kıbrıs'ın göç politikasının ve yasal eksikliklerin Kıbrıs'a kadın ticareti yapılmasını teşvik ettiğini gösteren çeşitli raporlarda endişelerin dile getirilmesine rağmen "sanatçı vizesi" sisteminin başvuranın kızına kadın ticareti ve suiistimale karşı pratik ve etkili bir koruma sağlamadığı gerekçesiyle Kıbrıs'ın, diğerleri ile birlikte, Sözleşme'nin 4. maddesi kapsamındaki pozitif yükümlülüklerini yerine getirmediğine hükmetmiştir (§§ 290-293). İnsan kaçakçılığına ilişkin davalarda kamu görevlileri tarafından vize verilmesine yönelik soruşturmalarda etkin soruşturma yürütme usuli yükümlülüğüne ilişkin olarak *T.I. Ve Diğerleri* davasına bakınız. / *Yunanistan**.

C. Giriş ve seyahat yasakları

10. Giriş yasağı bireylerin atıldıkları bir ülkeye girişini yasaklar. Genelde bu yasağın belirli bir süreliğine geçerlidir ve aksi halde kabul edilebilecek tehlikeli olduğu düşünülen ya da istenmeyen kimselere vize verilmemesini sağlar. Schengen bölgesine dahil ülkelerde giriş yasakları, Schengen Bilgi Sistemi (SIS) adı verilen veri tabanına kaydedilir.

Dalea/Fransa (k.k.) kararında Mahkeme, başvuranın SIS veri tabanına kaydedilmesinin Sözleşmenin 8. Maddesi kapsamında özel hayata saygı hakkını ihlal etmediğine karar vermiştir. Mahkeme, Sözleşme'nin 8. maddesi kapsamında BM tarafından düzenlenen terörist şüpheli listesine bir bireyin eklenmesi sonucunda bu bireye seyahat yasağı uygulanmasının etkilerini (*Nada/ İsviçre* [BD]) ve aynı zamanda Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesi çerçevesinde yerli ya da yabancı göç kanunlarının ihlal edilmesini önlemek üzere öngörülen seyahat yasağının etkilerini incelemiştir (*Stamose /Bulgaristan*).

D. Denizde geri göndermeler

11. *Hirsi Jamaa ve Diğerleri/İtalya* [BD], kararında Mahkeme denizde geri göndermelere ilişkin bir inceleme yapmıştır. Sığınmacılar ve diğerleri dahil olmak üzere 200 kişilik göçmen grubunun bir parçası olan başvuranlara başka bir Sözleşmecî Taraf'ın arama ve kurtarma bölgesindeki açık denizde davalı Devlet'in sahil güvenliği tarafından müdahale edilmiştir. Özetle, başvuranlar İtalya ve Libya arasında gerçekleşen bir anlaşma kapsamında Libya'ya gönderilmiştir ve başvuranlara iltica başvurusunda bulunma fırsatı verilmemiştir. Mahkeme, Sözleşmenin 1. maddesinin amacı dahilinde davalı Devlet'in açık denizde başvuranlara müdahale etmesinden dolayı başvuranların Davalı Devlet'in yetki alanında olduğuna hükmetmiştir ve İtalyan yetkililerin başvuranların Libya'ya düzensiz göçmen olarak döndüklerinde Sözleşmeye aykırı bir şekilde muamele göreceğini, başvuranlara hiçbir şekilde koruma sağlanmayacağını ve başvuranların keyfi bir şekilde memleketlerine gönderilme riskine karşı koruma sağlayan güvencelerin yetersiz olduğunu bildiği ya da bilmesi gerektiği kanısındadır. Başvuranların iltica talebinde bulunmamasının ya da Libya'da sığınma sisteminin bulunmamasından dolayı karşı karşıya kaldıkları riskleri dile getirmemesinin davalı Devletin Sözleşmenin 3. maddesi kapsamındaki yükümlülüklerini ortadan kaldırmayacağını yeniden tasdik etmiştir. Ayrıca, Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 4. maddesi ve Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 3 ve 4. maddesi ile bağlantılı olarak Sözleşmenin 13. maddesinin ihlal edildiğini tespit etmiştir.

E. Sınırdaki durumlar

12. Aynı zamanda Mahkeme, (Sözleşmenin 3. maddesi ve Sözleşmenin 3. maddesi ile birlikte 13. maddesi kapsamında) sınır polisinin insanların limanlardan karaya çıkmasına (*Kebe ve Diğerleri/ Ukrayna*) ya da kara sınır kontrol noktalarından geçmelerine (*M.A. ve Diğerleri / Litvanya*) veya iltica başvurusu yapmalarına ya da başvuru yapıldıysa kabul etmeyip iltica işlemlerini başlatmalarına izin vermeyerek davalı Devlet'in ülkesine girmesine engel olduğu davaları da incelemiştir. *M.A. ve Diğerleri* davasında Mahkeme, başvuranların iltica başvurusu yapmasına izin verilmemesinin ve başvuranların geldikleri üçüncü ülkede memleketlerine geri gönderilme ve kötü muamele ile karşı karşıya kalabilecekleri iddiasının incelenmeden davalı Devlet'in ülkesine girmeye çalıştıkları söz konusu üçüncü ülkeye geri gönderilmelerinin Sözleşmenin 3. maddesi kapsamında ihlale neden olduğu sonucuna varmıştır. *Sharifi ve Diğerleri / İtalya ve Yunanistan* davasında başvuranlar Afganistan'dan Yunanistan'a girmiş ardından da yasa dışı gemilerle İtalya'ya yola çıkmıştır. Ancona limanına vardıklarında İtalyan sınır polisi başvuranlara müdahale etmiştir ve iltica başvurusu yapma, avukatlarıyla ya da tercümanlarla görüşme fırsatı vermeden veya haklarına ilişkin herhangi bir bilgi sunmadan karaya indikleri gemiye geri bindirerek Yunanistan'a geri göndermiştir. Mahkeme, olay sonrası başvuranların Afganistan'a geri gönderilmesi ve orada kötü muamele riski altında kalmaları dolayısıyla İtalya tarafından Sözleşmenin 3. maddesinin, Sözleşmenin 3. maddesi bağlamında 13. maddesinin ve Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 4. maddesinin ihlal edildiğini tespit etmiştir.

II. Devletin ülkesine giriş

Sözleşme'nin 3. maddesi

"Hiç kimse işkenceye veya insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele veya cezaya tabi tutulamaz."

Sözleşme'nin 5. maddesi

"1. Herkes özgürlük ve güvenlik hakkına sahiptir. Aşağıda belirtilen haller dışında ve yasanın öngördüğü usule uygun olmadan hiç kimse özgürlüğünden yoksun bırakılamaz:

- (a) Kişinin, yetkili bir mahkeme tarafından verilmiş mahkûmiyet kararı sonrasında yasaya uygun olarak tutulması;
 - (b) Kişinin, bir mahkeme tarafından yasaya uygun olarak verilen bir karara uymaması sebebiyle veya yasanın öngördüğü bir yükümlülüğün uygulanmasını sağlamak amacıyla yasaya uygun olarak yakalanması veya tutulması;
 - (c) Kişinin bir suç işlediğinden şüphelenmek için inandırıcı sebeplerin bulunduğu veya suç işlemesine ya da suçu işledikten sonra kaçmasına engel olma zorunluluğu kanaatini doğuran makul gerekçelerin varlığı halinde, yetkili adli merci önüne çıkarılmak üzere yakalanması veya tutulması;
 - (d) Bir küçüğün gözetim altında eğitimi için usulüne uygun olarak verilmiş bir karar gereği tutulması veya yetkili merci önüne çıkarılmak üzere yasaya uygun olarak tutulması;
 - (e) Bulaşıcı hastalıkların yayılmasını engellemek amacıyla, hastalığı yayabilecek kişilerin, akıl hastalarının, alkol veya uyuşturucu madde bağımlılarının veya serserilerin yasaya uygun olarak tutulması;
 - (f) Kişinin, usulüne aykırı surette ülke topraklarına girmekten alıkonması veya hakkında derdest bir sınır dışı ya da iade işleminin olması nedeniyle yasaya uygun olarak yakalanması veya tutulması.
2. Yakalanan her kişiye, yakalanma nedenlerinin ve kendisine yöneltilen her türlü suçlamanın en kısa sürede ve anladığı bir dilde bildirilmesi zorunludur.
3. İşbu maddenin 1 (c) fıkrasında öngörülen koşullar uyarınca yakalanan veya tutulan herkesin derhal bir hâkim veya yasayla adli görev yapmaya yetkili kılınmış sair bir kamu görevlisinin önüne çıkarılması zorunlu olup bu kişi makul bir süre içinde yargılanma ya da yargılama süresince serbest bırakılma hakkına sahiptir. Serbest bırakma, ilgilinin duruşmada hazır bulunmasını sağlayacak bir teminat şartına bağlanabilir.
4. Yakalama veya tutulma yoluyla özgürlüğünden yoksun kılınan herkes, tutulma işleminin yasaya uygunluğu hakkında kısa bir süre içinde karar verilmesi ve eğer tutulma yasaya aykırı ise, serbest bırakılması için bir mahkemeye başvurma hakkına sahiptir.
5. Bu madde hükümlerine aykırı bir yakalama veya tutma işleminin mağduru olan herkes tazminat hakkına sahiptir."

Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesi

"1. Bir devletin ülkesi içinde usulüne uygun olarak bulunan herkes, orada serbestçe dolaşma ve ikametgahını seçebilme hakkına sahiptir.

2. Herkes, kendi ülkesi de dahil, herhangi bir ülkeyi terk etmekte serbesttir.

3. Bu haklar, ancak ulusal güvenlik, kamu emniyeti, kamu düzeninin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, sağlık ve ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için, demokratik bir toplumda zorunlu tedbirler olarak ve yasayla öngörülmüş sınırlamalara tabi tutulabilir.

4. Bu maddenin 1. fıkrasında sayılan haklar, belli yerlerde, yasayla konmuş ve demokratik bir toplumda kamu yararının gerektirdiği sınırlamalara tabi tutulabilir."

Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 4. maddesi

Yabancıların toplu olarak sınır dışı edilmesi yasaktır.

A. Göçmenlerin transit bölgelerde bekletilmesi

13. Mahkeme, başlıca Sözleşmenin 5. maddesi kapsamında özellikle havalimanı gibi transit bölgelerdeki bireylerin durumunu incelemektedir. Somali vatandaşı olan başvuranların ülkeye sığınmacı olarak girme talepleri reddedilene kadar 20 gün boyunca uluslararası transit bölge olan Paris-Orly hava limanında kaldığı *Amuur / Fransa* davasında Mahkeme Sözleşme'nin 5. maddesinin uygulanabilir olduğuna ve söz konusu davada ihlal edildiğine hükmetmiştir. Sürekli olarak sıkı polis gözetimi altında tutulmuşlardır ve burada kaldıkları sürenin büyük bir kısmında yasal ve sosyal desteğe erişimleri bulunmamaktaydı. Mahkeme, mültecilerin hukuki durumuna ilişkin olan Cenevre Sözleşmesi'ne bağlı olmayan Suriye'den gelen başvuranlar Suriye'ye geri gönderileceğinden sığınmacıların sığınmak istedikleri ülkeyi isteyerek terk etme ihtimalinin özgürlük kısıtlamasını gerektirmeyeceğini tespit etmiştir. Buna karşın, *Mahdid ve Haddar / Avusturya* kararında Mahkeme, başvuranın Viyana hava alanı transit bölgesinde kalmasının tutukluların durumuyla karşılaştırılamayacağını veya onların durumuna eş olmadığını ve bu yüzden Sözleşme'nin 5. maddesinin kapsamına girmediğine hükmetmiştir. Avusturya makamları başvuranların sığınma taleplerini incelemiş ve üç gün içerisinde reddetmiştir. Avusturya'ya giriş talebi ve sonra hava alanı dışında özel bir transit bölgede kalmaları için sunulan teklifi reddettikten sonra başvuranlar kendi başlarına bırakılmıştır. Tunus'a geri gönderilmelerinden önceki birkaç saat haricinde başvuranlar özel polis gözetimi altında tutulmamıştır ve transit bölgede kalmaya başladıklarından itibaren sosyal ve hukuki destek sunan bir insani örgüt ile temas içindeydiler. *Nolan ve K. / Rusya* davasında Mahkeme başvuranların hava alanında gece boyunca küçük bir odada kilitli kalması hususunda Sözleşme'nin 5. maddesinin uygulanabileceğini tespit etmiştir. *Riad ve Idiab / Belçika* kararında Mahkeme başvuranların temel ihtiyaçlarının karşılanmadan 10 günden fazla bir süre boyunca hava alanı transit bölgesinde tutulmasının Sözleşme'nin 5 ve 3. maddesi anlamında ihlal teşkil ettiğini belirtmiştir.

B. Dolaşım özgürlüğüne ilişkin kısıtlamalar ve özgürlükten yoksun bırakma

1. Dolaşım özgürlüğüne ilişkin kısıtlamalar ve özgürlükten yoksun bırakma arasındaki fark

14. Ayrıca Mahkeme, davalı Devlet'in ülkesine girilmesinden sonra yabancıların dolaşım özgürlüğünün kısıtlanıp kısıtlanmadığını ya da özgürlüklerinden yoksun bırakılıp bırakılmadıklarını değerlendirmiştir. Sözleşme'nin 5. maddesinin anlamı dahilinde bireyin "özgürlüğünden yoksun bırakılıp bırakılmadığını" belirlemek için ilk olarak bireyin somut durumu ele alınmalıdır. Söz konusu önlemin türü, süresi, etkisi ve uygulama şekli gibi birçok kriter göz önüne alınmalıdır. Mahkeme, ulusal hukuka ya da yerel makamların verdiği hukuki hükümlere bağlı olmamakla birlikte durumun incelemesini özerk bir şekilde yapmaktadır. Sözleşme'nin 5 § 1 maddesi dahilinde özgürlükten yoksun bırakılma kapsamında değerlendirilecek düzeyde olan dolaşım özgürlüğüne ilişkin kısıtlamalar ve sadece Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. Maddesi kapsamında değerlendirilecek basit kısıtlamalar arasındaki fark derece ya da yoğunluğa ilişkin olup nitelik ya da esasla ilişkili değildir (*De Tommaso / İtalya* [BD], § 80). *J.R. ve Diğerleri / Yunanistan* kararında Afganistan vatandaşı olan başvuranlar Sakız adasına vardıklarında yakalanmış ve "sıcakbölge" (*hotspot*) (göçmen alma, kimlik saptama ve kaydetme merkezi) merkezine yerleştirilmiştir. Bir aydan sonra bu merkez yarı-açık hale gelmiştir ve başvuranların gündüz dışarı çıkmasına izin verilmiştir. Mahkeme, başvuranların ilk bir aylık süreçte Sözleşme'nin 5. maddesinin anlamı dahilinde özgürlüklerinden yoksun bırakıldıkları ancak merkez yarı açık hale geldikten sonra özgürlükten yoksun bırakılmayarak sadece dolaşım özgürlüklerinin kısıtlandığı kanaatindedir. *Omwenyeke / Almanya* (k.k.) kararında sığınmacı başvurana iltica işlemleri sırasında geçici ikamet izni verilmiştir ancak bu iznin şartlarını (belirli bir şehrin sınırlarında kalma zorunluluğu) ihlal ettiğinden hukuki statüsünü kaybetmiştir. Bu itibarla başvuranın Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesini temel alamayacağına karar vermiştir.

2. Sözleşme'nin 5 § 1(f) maddesi kapsamında göçmenlerin tutulması

15. Sözleşme'nin 5 § 1 (f) maddesi iki durum halinde Devletlere göç kapsamındaki yabancıların özgürlüklerini kontrol etme izni vermektedir. Bunlardan hükmün birinci kısmı giriş izni verilmesinden önce bir sığınmacı ya da bir göçmenin ilgili Devlet tarafından tutulmasına izin vermektedir (ikinci kısım için, aşağı bk.). Bireyin ülkeye girme ya da kalma izni aldıktan sonra Sözleşme'nin 5 § 1 (f) maddesinin ilk hükmünün uygulanmasının durdurulması büyük oranda ulusal hukuk hükümlerine bağlıdır (*Suso Musa / Malta*, § 97; ayrıca bk. *O.M. / Macaristan*, bu davada sığınmacı başvuranın tutulması Sözleşme'nin 5 § 1 (f) maddesi kapsamında incelenmiştir ve iç hukuk Sözleşme'nin öngördüğünden daha iyi bir yaklaşım benimsediğinden Mahkeme, Sözleşme'nin 5 § 1 (f) maddesi kapsamında tutulmanın hukuka uygunluğuna ilişkin değerlendirme yapmaya gerek olmadığı kanaatine varmıştır.). Böylesi bir tutulma, özellikle hukukilik ve iç hukukta maddi ve usuli kurallara uyma yükümlülüğü gibi Sözleşme'nin 5. maddesinin amacı ve gerekliliklerine uyumlu olmalıdır. Ancak, iç hukuka uygunluk yeterli değildir çünkü özgürlükten yoksun bırakma iç hukuk uyarınca hukuka uygun olsa bile keyfi olabilir (*Saadi / Birleşik Krallık* [BD], § 67; ayrıca bk. *Nabil ve Diğerleri / Macaristan*, bu davada yerel mahkemeler Sözleşme'nin 5 § 1 (f) maddesinin ikinci hükmünün kapsamında tutulmanın uzatılmasına ilişkin iç hukuktaki koşulların meydana gelip gelmediğini usulüne uygun olarak incelememiştir). Tutulmanın için idari bir genelgenin temel alındığı (*Amuur / Fransa*), tedbirin yasal dayanağının kamuya açık olmadığı (*Nolan ve K. / Rusya, ve Khlaifia Ve Diğerleri / İtalya* [BD]; geri kabul anlaşması) ya da maksimum tutulma süresinin mevzuat tarafından öngörülmediği (*Mathloom / Yunanistan*) durumlarda hukukilik gerekliliği bir mesele teşkil etmektedir.

16. Belirli bir hassasiyeti bulunmayan yetişkin bireylere ilişkin olarak Sözleşme'nin 5 § 1 (f) maddesi kapsamında bir tutulmanın makul bir şekilde gerekli olması gerekmez. Ancak, keyfi de olmaz. Sözleşme'nin 5 § 1 (f) maddesinin ilk kısmı kapsamında "keyfilikten uzak olma(*freedom from arbitrariness*)" böylesi bir tutulmanın iyi niyetle yapılmasını gerektirir; tutulma ilgili kişinin ülkeye izinsiz yollarla girmesini önlemek amacını taşımalıdır; söz konusu tedbirin sadece suç işleyenlere değil aynı zamanda hayatlarından endişe duyarak kendi ülkelerinden kaçan kişilere de uygulanacağı göz önünde bulundurulduğunda tutulma koşulları ve yeri uygun olmalıdır; ve tutulma süresi izlenen amacın gerektirdiği makul düzeyi aşmamalıdır (bk. *Saadi / Birleşik Krallık* [BD], § 74). Eğer tutulma koşulları ve yeri uygun değilse bu durum Sözleşmenin 3. maddesinin ihlaline yol açabilir (bk. örneğin *M.S.S. / Belçika ve Yunanistan* [BD], §§ 205-234; *S.Z. / Yunanistan*, ve *HA.A. / Yunanistan*).

17. Ek güvenceler çocuklara ve korumalardan yararlanabilmek üzere hassasiyetinin değerlendirilmesine erişimi olması ve ilgili prosedürlerle yönelik bilgilendirilmesi gereken özel hassasiyeti bulunan kimselere sağlanır (bk. *Thimothawes/ Belçika*, ve *Abdi Mahamud / Malta*). Hassasiyetlerin değerlendirilmesinde gerekli adımların atılmaması ve gecikmeler ilgili makamların iyi niyetli olduklarına dair ciddi şüphelerin doğmasına sebebiyet verebilir (*Abdullahi Elmi ve Aweys Abubakar / Malta*; *Abdi Mahamud / Malta*). Eğer tutulma ile hedeflenen amaç daha hafif önlemlerle erişilebiliyorsa, hassasiyeti bulunanların tutulması Sözleşme'nin 5 § 1 (f) maddesine aykırılık teşkil eder. Bu durumda yerel makamların münferit vakaya özgü koşullar bağlamında tutulmaya alternatifler üretmesini gerekmektedir (bk. *Rahimi / Yunanistan*; *Yoh- Ekale Mwanje / Belçika*, söz konusu hükmün ikinci kısmına ilişkin olarak). Tutulma koşulları, süresi, bireylerin özel hassasiyetleri ve tutulmanın bıraktığı etki göz önünde bulundurulduğunda çocukların ve diğer hassasiyeti bulunanların göçmen olarak tutulmaları Sözleşme'nin 5 § 1 (f) maddesine ek olarak Sözleşme'nin 3. maddesi anlamı dahilinde de sorunlara yol açabilir (bk. hükmün ikinci kısmı kapsamında yanında refakat eden birileri bulunan çocukların tutulması hakkında *Popov / Fransa* ve *S.F. Ve Diğerleri / Bulgaristan* davasında Mahkeme içtihadına ilişkin genel görüş; refakatsiz çocuklar hakkında *Abdullahi Elmi ve Aweys Abubakar / Malta*; *Rahimi / Yunanistan*; *Mubilanzila Mayeka ve Kaniki Mitunga / Belçika*, (bu davalarda Mahkeme hem tutulan çocuk ve başka ülkede olan annesi açısından Sözleşme'nin 3. maddesinin ihlal edildiğine hükmetmiştir); özel sağlık ihtiyacı olan yetişkinler hakkında *Aden Ahmad / Malta*, ve *Yoh-Ekale Mwanje / Belçika*, ve hamileliği ilerlemiş kadınlar hakkında *Mahmundi ve Diğerleri / Yunanistan*; LGBTİ sığınmacı başvuranın hassasiyetinin Sözleşme'nin 5 § 1 (b) maddesi kapsamında değerlendirilmesine ilişki olarak ayrıca bk. *O.M. / Macaristan*, § 53). Yanında refakat eden birileri bulunan çocukların tutulması hem çocuklar hem de

yetişkinler açısından Sözleşmenin 8. maddesi çerçevesinde sorun teşkil edebilir (bk. *Bistieva ve Diğerleri / Polonya* davasında Mahkeme içtihadına ilişkin genel görüş).

3. Usuli güvenceler

18. Sözleşme'nin 5 § 2 maddesi kapsamında yakalanan her kişiye, özgürlüğünden yoksun bırakılmasının temel hukuki ve maddi nedenleri, teknik olmayan ve anlayabileceği basit bir dilde ifade edilmeli, böylece Sözleşme'nin 5 § 4 maddesine göre, özgürlüğünden yoksun bırakılmasının hukukiliğine itiraz edebilmesi için mahkemeye başvurma imkanına kavuşturulmalıdır (*Khlaifia ve Diğerleri / İtalya* [BD], § 115). Bu bilgi, kişiye derhal iletilmelidir ancak yakalama eylemini gerçekleştiren memurun bilgiyi, yakalamanın gerçekleştirilme anında bütünüyle nakletmesi zorunlu değildir. Verilen bilginin içeriğinin yeterli olup olmaması ve zamanında söylenmiş olup olmaması, her davanın özelliğine göre değerlendirilmelidir (*agy.*; bk. *Çonka / Belçika*; *Saadi / Birleşik Krallık* [BD]; *Nowak / Ukrayna*; *Dbouba / Türkiye*).

19. Sözleşme'nin 5 § 4 maddesinin (çok kısa süreli olmadığı durumlarda uygulanabilir) sınır dışı edilmeden önce üç buçuk gün süren tutulmalara uygulanabileceği tespit edilmiştir (bk. *A.M. / Fransa*, § 36). Bu hüküm, tutulan kimseye 5 § 1 maddesinin anlamı dahilinde, özgürlüğünden yoksun bırakılmasının "yasallığı" için gerekli olan usule ve esasa ilişkin koşulların bir mahkeme tarafından incelenmesi için dava açma hakkı vermektedir (bk. *Khlaifia ve Diğerleri / İtalya* [BD], § 131; Sözleşme'nin 5 § 1 (f) anlamı çerçevesinde kapsamında gerekli yargı denetimi kapsamı hakkında *A.M. v. France*, §§ 40-41). Sınır dışı edilmek üzere tutulanların tutulmanın Sözleşme'nin 5 § 1 (f) kapsamında hukukiliğine ilişkin itirazda bulunmak üzere açılan davaların, sınır dışı emrinin uygulanmasını askıya alıcı bir etkiye sahip olmasına gerek yoktur (*agy.*, § 38). Tutulan kişinin ya da avukatının Sözleşme'nin 5 § 4 maddesi çerçevesinde dava açmasını önlemek için sınır dışı işlemlerinin hızlandırıldığı durumlarda bu hüküm ihlal edilmiş olur (*Çonka / Belçika*). Tutulanların özgürlüklerinden yoksun bırakılmalarının gerekçeleri hakkında bilgilendirilmedikleri durumlarda tutulmalarına itiraz etme hakları her hâlükârda etkili bir temelden mahrum bırakılmıştır (*Khlaifia ve Diğerleri / İtalya* [BD], § 132). Eğer tutulana mevcut hukuk yollarına ilişkin bilgiler başka bir dilde verildiyse ya da pratikte avukatla görüşme fırsatı yoksa aynı durum geçerlidir (*Rahimi / Yunanistan*, § 120). Sözleşme'nin 5 § 4 maddesi kapsamındaki yargılamalar çekişmeli olmalıdır ve taraflar arasında silahların eşitliği sağlanmalıdır (bk. *A. ve Diğerleri/Birleşik Krallık* [BD], §§ 203 ve sonraki paragraflar; ve ulusal güvenlik davaları hakkında *Al Husin / Bosna-Hersek (no. 2)*).

20. Ayrıca Sözleşme'nin 5 § 4 maddesi yakalananlara ya da tutulanlara tutulmalarının hukukiliğine ilişkin bir mahkeme tarafından ivedilikle karar verilmesini ve tutulma hukuka uygun değilse serbest bırakılmalarının emredilmesini isteme hakkını sunmaktadır (bk. *Khlaifia ve Diğerleri / İtalya* [BD], § 131; Sözleşme'nin 5 § 1(f) maddesi kapsamında tutulma hususunda "ivedilik" gerekliliğine ilişkin içtihat ve bununla birlikte hükmün ikinci kısmı için ayrıca bk. *Khudyakova / Rusya*, §§ 92-100; *Abdulkhakov / Rusya*, § 214; *M.M. / Bulgaristan*). Tutulmanın incelenmesinin iç hukuk tarafından belirlenen sürele uygun olarak gerçekleştirilmediği fakat objektif olarak bakıldığında ivedilikle gerçekleştirildiği durumlarda Sözleşme'nin 5 § 4 maddesinin ihlali söz konusu değildir (*Aboya Boa Jean / Malta*).

C. Usullere erişim ve kabul şartları

1. İltica usullerine erişim ya da geri göndermenin önüne geçmek için diğer usuller

21. Sınırlarda iltica başvurularının incelenmediği ya da reddedildiği davalara (bk. paragraf 12) ek olarak Mahkeme, Sözleşme'nin 3. maddesi bağlamında 13. maddesi kapsamında zaten ülkede bulunan bireylerin iltica başvurusunda bulunmadığı (bk. *A.E.A. / Yunanistan*, no. 39034/12, 15 Mart 2018) ya da bu başvuruların ciddi bir şekilde değerlendirilmediği davaları incelemiştir (bk. *M.S.S. / Belçika ve Yunanistan* [BD], §§ 265-322).

22. Mahkeme, başvuruların sınır dışı edilmelerine karşı argümanlarını ciddi ve etkili bir şekilde sunma fırsatı verildiği davalarda Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 4. maddesinin ihlal edilmediğine karar vermiştir (*Khlaifia ve Diğerleri / İtalya* [BD]).

2. Kabul şartları

23. Sözleşme'nin 3. maddesinin Yüksek Sözleşmeci Taraflara yetki alanındaki herkese ev sağlama yükümlülüğü getirdiği şeklinde çıkarımda bulunulamaz (bk. *Chapman / Birleşik Krallık* [BD], § 99). Aynı zamanda 3. madde mültecilere belirli bir hayat standardına ulaşmaları için finansal destek verme gibi genel bir yükümlülük de yüklememektedir (*Tarakhel / İsviçre* [BD], § 95). Ancak sığınmacılar, kısıtlı imkanlara sahip hassasiyeti bulunan ve özel korumaya ihtiyaç duyanlar arasında yer almaktadır. Cenevre sözleşmesi, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin (BMMYK) uygulamaları ve uygulama alanı ve Ülkeye Kabul Yönetmeliğinde (Reception Directive) ortaya konulan standartlar göz önünde bulundurulduğunda uluslararası ve Avrupa düzeyinde bu özel koruma ihtiyacına yönelik bir fikir birliği vardır (bk. *M.S.S. / Belçika ve Yunanistan* [BD], § 251). İltica başvurusu yapma niyetinde olanlar dahil olmak üzere sığınmacılara kalacak yer ve yeterli kabul şartları sağlanmazsa bu durum Sözleşme'nin 3. Maddesi kapsamında sorunlar meydana çıkarabilir (*agy.* [BD], §§ 235-264; *N.T.P. ve Diğerleri / Fransa*). Sözleşme'nin 3. Maddesi kapsamında devletler refakatsiz çocukları korumak ve onların sorumluluğunu üstlenmekle yükümlüdür. Bu hüküm, eğer çocuklar davalı Devlete iltica başvurusunda bulunmayıp başka bir Devlete iltica başvurusunda bulunma ya da orada ailesine katılma niyetinde olsa bile yetkili makamların söz konusu çocukların refakatsiz olduğunu tespit etmesini ve uygun şekilde kalacakları yerlere yerleştirmesini gerekmektedir (bk. Calais'deki geçici kamptaki duruma ilişkin olarak *Khan / Fransa*; ve Idomeni'deki geçici kamptaki duruma ilişkin olarak *Sh.D. ve Diğerleri / Yunanistan, Avusturya, Hırvatistan, Macaristan, Kuzey Makedonya, Sırbistan ve Slovenya*). *Rahimi / Yunanistan* (§§ 87-94) davasında Mahkeme, ilgili makamlar refakatsiz bir sığınmacı çocuk olan başvurana tutulmasının ardından serbest bırakılmasını takiben kalacak yer konusunda destek vermediği için Sözleşme'nin 3. maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir.

III. Sınır dışı etme, suçluların iadesi ve benzer durumlara ilişkin davalarda esasa ve usule ilişkin konular

Sözleşme'nin 2. maddesi

"1. Herkesin yaşam hakkı yasayla korunur. Yasanın ölüm cezası ile cezalandırdığı bir suçtan dolayı hakkında mahkemece hükmedilen bu cezanın infaz edilmesi dışında, hiç kimsenin yaşamına kasten son verilemez.

2. Ölüm, aşağıdaki durumlardan birinde mutlak zorunlu olanı aşmayacak bir güç kullanımı sonucunda meydana gelmişse, bu maddenin ihlaline neden olmuş sayılmaz:

- bir kimsenin yasa dışı şiddete karşı korunmasının sağlanması;
- bir kimsenin usulüne uygun olarak yakalanmasını gerçekleştirme veya usulüne uygun olarak tutuklu bulunan bir kişinin kaçmasını önleme;
- bir ayaklanma veya isyanın yasaya uygun olarak bastırılması."

Sözleşme'nin 3. maddesi

"Hiç kimse işkenceye veya insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele veya cezaya tabi tutulamaz."

Sözleşme'nin 6. maddesi

"1. ...medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili uyumsuzluklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamaların..."

Sözleşme'nin 8. maddesi

"1. Herkes özel ve aile hayatına, konutuna ve yazışmasına saygı gösterilmesi hakkına sahiptir.

2. Bu hakkın kullanılmasına bir kamu makamının müdahalesi, ancak müdahalenin yasayla öngörülmüş ve demokratik bir toplumda ulusal güvenlik, kamu güvenliği, ülkenin ekonomik refahı, düzenin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için gerekli bir tedbir olması durumunda söz konusu olabilir."

Sözleşme'nin 13. maddesi

"Bu Sözleşme'de tanınmış olan hak ve özgürlükleri ihlal edilen herkes, söz konusu ihlal resmi bir hizmetin ifası için davranan kişiler tarafından gerçekleştirilmiş olsa dahi, ulusal bir merci önünde etkili bir yola başvurma hakkına sahiptir."

Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 4. maddesi

Yabancıların toplu olarak sınır dışı edilmesi yasaktır.

Sözleşme'ye Ek 6 No.lu Protokol'ün 1. maddesi

"Ölüm cezası kaldırılmıştır. Hiç kimse bu cezaya çarptırılamaz ve idam edilemez."

Sözleşme'ye Ek 7 No.lu Protokol'ün 1. maddesi

"1. Bir devletin ülkesinde kurallara uygun olarak ikamet eden bir yabancı, yasaya uygun şekilde verilmiş bir kararın

uygulanması dışında sınır dışı edilemez ve bu durumda bir kimse:

- sınır dışı edilmesine karşı gerekçeler öne sürebilme,
- durumunu yeniden inceletme,
- yukarıdaki amaçlarla, yetkili bir merci önünde veya bu merci tarafından tayin edilecek biri ya da birileri önünde kendini temsil etme hakkını haiz olacaktır.

2. Sınır dışı edilmenin kamu düzeni yararı ya da ulusal güvenlik nedenleri açısından gerektiği hallerde, bir yabancı yukarıdaki 1. maddenin a, b ve c bentlerinde öngörülen haklarını kullanmadan sınır dışı edilebilir."

Sözleşme'ye Ek 13 No.lu Protokol'ün 1. maddesi

“Ölüm cezası kaldırılmıştır. Hiç kimse bu cezaya çarptırılamaz ve idam edilemez.”

A. Sözleşme'nin 2 ve 3 maddeleri

1. Mahkeme'nin sığınmaya ilişkin sınır dışı edilme davalarında Sözleşme'nin 2 ve 3. Maddesi kapsamındaki değerlendirmesinin kapsamı ve esasa ilişkin yönleri

24. Siyasi sığınma hakkı Sözleşme'de ve Protokollerinde yer almamakta olup, Mahkeme asıl sığınma başvurusunu veya Devletlerin 1951 Cenevre Sözleşmesi veya Avrupa Birliği yasaları kapsamındaki yükümlülüklerini yerine getirip getirmediğini incelemez (*F.G. / İsveç* [BD] [GC]], § 117; *Sufi ve Elmi / Birleşik Krallık* , §§ 212 ve 226). Ancak Mahkeme, Sözleşmeci bir Devlet tarafından bir yabancıyı ülkeden çıkarılmasının Sözleşme'nin 2. ve 3. maddesi kapsamında çeşitli hususlara yol açabileceğine ve sınır dışı edildiğinde hedef ülkede 2. ve 3. maddeye aykırı bir müdahale ile karşı karşıya kalma riski bulunduğu için ciddi gerekçelerin sunulduğu durumlarda Sözleşme kapsamında söz konusu Devletin sorumlu tutulacağına hükmetmiştir. Bu şartlarda, Sözleşme'nin 2. ve 3. maddeleri söz konusu kişiyi o ülkeye sınır dışı etmeme yükümlülüğünü ifade eder (*FG / İsveç* §§ 110-111). Özellikle başvuranın ölüm cezasına çarptırılması bakımından Sözleşme'nin 2. Maddesine ilişkin sınır dışı edilme davaları genellikle 3. madde kapsamındaki konuları da gündeme getirmektedir (bk. Aşağıda 40. Paragraf): Bunun sebebi, 2. ve 3. madde kapsamında yapılan değerlendirmelerde ilgili ilkelerin aynı olmasıdır. Sınır dışı edilme davalarında Mahkeme ya her iki madde kapsamındaki meseleleri birbiriyle ilişkilendirilemez bulur ve bu meseleleri birlikte inceler (bk. *FG / İsveç* ([BD]), § 110; *LM ve Diğerleri / Rusya*, § 108) ya da 2. Madde kapsamındaki şikayeti 3. Madde kapsamındaki ana şikayete bağlantılı olarak ele alınır (bk. *J.H. / Birleşik Krallık* § 37).

25. Mahkeme, çok sayıda davada söz konusu kişinin sınır dışı edilmesi halinde, gideceği ülkede 2 ya da 3'üncü maddelere aykırı bir muameleye maruz kalma riskiyle karşı karşıya kalacağına inanmak için önemli dayanaklı gerekçelerin sunulup sunulmadığını incelemiş ve karar vermiştir. Mahkeme *F.G. / İsveç* ([BD]), §§ 110-127) ve *J.K. Ve Diğerleri / İsveç* ([BD]), §§ 77-105) Büyük Daire kararlarında; özellikle risk değerlendirmesi (genel bir şiddet durumu, başvuranın hedeflenen gruba üyeliği gibi kendine özgü koşullar, ayrı ayrı ele veya toplu olarak değerlendirildiğinde gerçek bir risk oluşturabilecek diğer bireysel risk faktörleri, özel gruplar tarafından kötü muamele riski, iç uçuş alternatifinin varlığının güvenilirliği, menşe ülke raporlarının değerlendirilmesi, ispat yükümlülüğünün dağıtılması, bir risk göstergesi olarak geçmişte maruz kalınmış kötü muamele ve yerinde mültecilik faaliyetleri), Mahkemenin değerlendirmesinin niteliği ve başvuranın henüz sınır dışı edilmediği durumların *ex nunc* (“şu andan sonra”) değerlendirmesine (kişinin sınır dışı edilmiş olduğu senaryolar için bk. *X / İsviçre*; ve *A.S. / Fransa*) ilişkin ilgili ilkeleri büyük ölçüde ortaya koymuştur.

26. Yerel makamlara düşen usuli yükümlülükler bakımından, Mahkeme, *F.G. / İsveç* davasında, Sözleşme'nin 2. ve 3. maddelerinde güvence altına alınan hakların mutlak niteliğini ve sığınmacıların sık sık kendilerini içinde bulunduğu savunmasız konumu göz önünde bulundurarak; Sözleşmeci devletlerden birinin belirli bir bireyin söz konusu ülkeye döndükten sonra söz konusu hükümlerin ihlali sonucunda kötü muamele riskine maruz kalabileceğine yönelik olgulardan haberdar edilmesi halinde, Sözleşme'nin 2. ve 3. maddeleri kapsamındaki yükümlülüklerin, yetkililerin bu riskin değerlendirmesini re'sen yapmalarını gerektirdiğini açıklığa kavuşturmuştur. İspat yükümlülüğünün dağıtımına ilişkin olarak, Mahkeme, *J.K. ve Diğerleri / İsveç* davasında ([BD]), §§ 91 ve sonraki paragraflar) iltica prosedürlerinde ilgili tüm olguları tespit etmenin ve bu hususta bir değerlendirme yapmanın sığınma ve göçmenlik makamlarının ortak görevi olduğunu açıklığa kavuşturmuştur. Bir taraftan, her ne kadar Mahkeme, bir sığınmacının delil toplamada karşılaşılabileceği tüm zorlukları dikkate almanın önemli olduğunu kabul ettiyse de kendi kişisel durumları üzerindeki yükümlülük sığınmacılara aittir. Diğer taraftan, kamu makamlarının koruma sağlama becerisi de dahil olmak

üzere, başka bir Devletteki genel durum, yetkili yerel göçmenlik makamlarının kendi iradesiyle (*proprio motu*) oluşturulmalıdır. Kabul eden Devlet tarafından geçmişte 3. maddeye aykırı bir şekilde gerçekleştirilen kötü muamelelere ilişkin olarak, Mahkeme, geçmişte yaşanan ve 3. maddeye aykırı bir şekilde gerçekleştirilen kötü muamelelerin gelecekteki gerçek bir kötü muamele riskinin güçlü bir göstergesi olacağını düşünmektedir. Mahkeme'nin söz konusu ilkeyi başvuran tarafından söz konusu ülkedeki genel durum hakkında güvenilir ve nesnel kaynaklardan gelen bilgilere dayanarak, olayların genel olarak tutarlı ve güvenilir bir açıklamasını yapılması şartına bağlamış olmasının bu durum üzerinde bir etkisi yoktur. Bu gibi durumlarda, yükümlülük, bu riskle ilgili şüpheleri ortadan kaldırma bakımından Hükümet'e doğru kayar.

27. Mahkeme, yukarıda belirtilen ilkelerin tümü için geniş bir içtihat geliştirmiştir. Örnek olarak, ülke materyallerine atfedilen ağırlık açısından, bk. *Sufi ve Elmi / Birleşik Krallık* (§§ 230-234); başvuranın güvenilirliğinin değerlendirilmesi için bk. *N. / Finlandiya*, *A.F. / Fransa* ve *M.O. / İsviçre*; ve yerel makamların, bir başvuru sahibi tarafından, koruma taleplerinin temeli ile ilgili olarak başlangıçtan itibaren ya da daha sonra ileri sürülen belgelerin uygunluğunu, özgünlüğünü ve ispat değerini değerlendirme yükümlülüğü bakımından bk. *M.D.*; ve *M.A. / Belçika*, *Singh ve Diğerleri / Belçika* ve *İsviçre*. Yine örnek olarak, bk. Mahkeme'nin hedef ülkedeki durumun sınır dışı etmenin Sözleşme'nin 3. Maddesinin ihlal edilmesi anlamına gelecek bir halde olduğuna karar verdiği *Sufi ve Elmi / Birleşik Krallık*; Mogadişu'daki genel şiddet durumu ve ülkesinde yerinden edilmiş kişilere yönelik kamplara güvenli erişim eksikliği ve buradaki dehşet verici koşullar hakkında bk. *Salah Sheekh / Hollanda*; sistematik olarak risk altında olan bir gruba mensup başvuran hakkındaki bir risk değerlendirmesi ile ilgili olarak; ve yaygın cinsel şiddet gibi toplumsal cinsiyetle ilgili zulmün çeşitli biçimleri ve senaryoları hakkında *M.M.R. / Hollanda* (k.k.), erkek destek ağının bulunmadığı iddiası (*R.H. / İsveç*), ayrılmış bir kadına yapılan kötü muamele (*N. / İsveç*), bir ilişki sebebiyle aile üyeleri tarafından yapılan kötü muamele (*R.D. / Fransa §§ 36-45*), namus cinayetleri ve zorla evlendirme (*A.A. ve Diğerleri / İsveç*) ve kadın sünneti (*R.B.A.B. / Hollanda*; *Sow / Belçika*).

Zorla fuhuş ve / veya bir insan ticareti ağına zorla yeniden dahil edilmeye ilişkin olarak *L.O. / Fransa* (k.k.). Mahkeme, V.F. / Fransa kararında Sözleşme'nin 4. maddesi kapsamında risk değerlendirmesi yaparken, bu maddenin ülke sınırları dışında uygulanabilirliğini açık bırakmıştır: Bu hususta, M.O. / İsviçre davası sınır dışı edildikten sonra zorla çalıştırılma riski ile ilgili olup ve 4. madde kapsamında yapılan şikâyet, iç hukuk yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez bulunmuştur.

28. Kötü muamele riskinin kişinin cinsel yöneliminden kaynaklanması durumunda, cinsel yönelimin kişinin kimliğinin temel bir yönü olması gerekçesiyle kötü muameleyle maruz kalmamak için cinsel yönelimin gizlenmesi istenmeyebilir (*I.K. / İsviçre* (k.k.)). Bir kişinin dini inançları konusunda da benzer konular gündeme gelebilir (bk. *A. / İsviçre*).

2. Üçüncü bir ülkeye sınır dışı etme

29. Mahkeme tarafından 2. veya 3. madde uyarınca incelenen sınır dışı etme davalarının çoğunluğu, başvuranın kaçtığı ülkeye sınır dışı edilmesiyle ilgili olmakla birlikte, bu davalar, başvuranın üçüncü bir ülkeye sınır dışı edilmesiyle bağlantılı olarak da ortaya çıkabilir. Bu durum, kişinin kaçtığı ülkeye keyfi olarak sınır dışı edilme riski nedeniyle (*M.S.S. / Belçika ve Yunanistan* [BD], §§ 323-360) veya kabul eden Devletin alım koşullarının yetersiz olması (*aynı kararda*. [BD], §§ 362-368) veya sınır dışı eden Devletin alıcı Devletten teminatlar almasını gerektirebilecek şekilde özel güvenlik zafiyetlerine karşı korunaklı alım tesislerine erişiminin garanti edilmemesi nedeniyle (bk. *Tarakhel / İsviçre* [BD]; *Ali ve Diğerleri / İsviçre ve İtalya* (k.k.); *Ojei / Hollanda* (k.k.)) Dublin Tüzüğü kapsamında yapılan transferlerde ortaya çıkabilir. Son olarak, başvuranı menşe ülkesine zincirleme olarak geri gönderme riski altına sokan bu durum "güvenli üçüncü ülke" olarak kabul edilmeyen üçüncü bir ülkeye sınır dışı edilmeye bağlantılı olarak ortaya çıkabilir (*M.A. ve Diğerleri / Litvanya*; *Babajanov / Türkiye*).

3. Usuli hususlar

30. Kişinin sınır dışı edilmesinin kendisini Sözleşme'nin 2. veya 3. maddesine aykırı muameleye maruz bırakacağı konusunda "tartışmaya açık bir şikayeti" olduğunda; diğerlerinin yanı sıra, 2. veya 3. Maddeye aykırı gerçek bir muamele ve otomatik askıya alma etkisi riskinden korkmak için önemli gerekçeler bulunduğuna yönelik iddiaların bağımsız ve titiz bir biçimde incelenmesini gerektiren Sözleşme'nin 13. maddesi uyarınca, uygulamada ve hukukta iç düzeyde etkili bir hukuk yoluna sahip olmalıdır (*M.S.S. / Belçika ve Yunanistan* [BD], §§ 288 ve 291; Mahkemenin sınır dışı davalarında 2. veya 3. maddelerle bağlantılı olarak ele alınan 13. madde kapsamındaki gerekliliklere ilişkin genel bir bakış için, özellikle bk. *aynı kararda*. §§ 286-322; *Abdolkhani ve Karimnia / Türkiye*, §§ 107-117; *Gebremedhin [Gaberamadhien] / Fransa* §§ 53-67; *I.M. / Fransa*; *Chahal / Birleşik Krallık* [BD], §§ 147-154; , *Shamayev ve Diğerleri / Gürcistan ve Rusya* § 460). Sığınma davalarında Sözleşme'nin 35 § 1. maddesi uyarınca tüketilmesi gereken hukuk yollarının etkinliği hususu söz konusu olduğunda da aynı ilkeler geçerlidir (*A.M. / Hollanda* §§ 65-69). Sığınma talebinde bulunanlar ile ilgili olarak Mahkeme, özellikle bireylerin anladıkları bir dilde izlenecek iltica prosedürü ve hakları hakkında yeterli bilgiye sahip olması ve ilgili makamlara kuracakları ilişkide güvenilir bir iletişim sistemine erişimlerinin bulunması gerektiğini tespit etmiştir: Mahkeme ayrıca tercümanların mevcudiyetini, mülakatların eğitimli personel tarafından yapılıp yapılmadığını, sığınmacıların adli yardıma erişimi olup olmadığını dikkate alarak sığınmacılara haklarında karar verilirken gerekçelerin bildirilmesinin gerekli olduğu kanaatine varmıştır (bk. *M.S.S. / Belçika ve Yunanistan* [BD], §§ 300-302, 304 ve 306-310; ayrıca bk. *Abdolkhani ve Karimnia / Türkiye*; ve *Hirsi Jamaa ve Diğerleri / İtalya* [BD], § 204).

31. Sözleşme'nin 6. maddesi, sığınma talebinin reddedilmesi nedeniyle sığınmacının maruz kaldığı zararlara ilişkin açılan tazminat davaları bağlamında sığınma, sınır dışı etme ve ilgili işlemlerle konu bakımından(*ratione materiae*) bağdaşmamaktadır (*Maaouia / Fransa* [BD], §§ 38-40; *Onyejekwe / Avusturya* (k.k.) § 34; sığınma talebinin reddedilmesi nedeniyle sığınmacının maruz kaldığı zararlara ilişkin bir dava ile ilgili olarak bk. *Panjeheighalehei / Danimarka* (k.k.).

32. Sığınma talebinin makul bir sürede incelenmemesi 8. maddeyi ihlal edebilir (bk. *BAC / Yunanistan*) ve 13. madde kapsamındaki bir hukuk yolunun aşırı uzunluğu, normalde yeterli olan niteliğine gölge düşürebilir (*M.S.S. / Belçika ve Yunanistan*) [BD], § 292). Öte yandan, bir başvuranın sığınma talebinin hızlı bir şekilde sonuçlandırılması gerekliliği, söz konusu kişiyi keyfi sınır dışı edilmelere karşı korumak için gerekli usuli güvencelerin etkinliğinden daha ağır basmamalıdır. Sözleşme'nin 3. Maddesinde ile birlikte Sözleşme'nin 13. Maddesinde yer alan gerekliliklere aykırı bir biçimde, hızlandırılmış sığınma prosedürleri bağlamında olduğu gibi bir talepte bulunmak ve / veya daha sonra verilen sınır dışı edilme kararını temyiz etmek için makul olmayan kısa bir süre sınırı konulması, söz konusu hukuk yolunu uygulamada etkisiz hale getirebilir (bk. ilk sığınma başvurusu için beş günlük bir sınırı ve temyiz için 48 saatlik bir süre sınırı konulmasının söz konusu hükümleri ihlal ettiğinin tespit edildiği *I.M. / Fransa*; *R.D. / Fransa*, §§ 55-64).

33. Ayrıca bk. sınır dışı etme davalarında 8. madde ile birlikte ele alınan 13. madde kapsamındaki gerekliliklerle ilgili olarak hızlandırılmış iltica prosedürlerine genel bakış *De Souza Ribeiro / Fransa* [BD] (§§ 82-83). 4 No.lu Protokol'ün 4. maddesi ile birlikte ele alınan 13. madde kapsamındaki gereklilikler için bk. *Khlaifia ve Diğerleri / İtalya* [BD] (§§ 276-281; ayrıca bk. *Hirsi Jamaa ve Diğerleri / İtalya* [BD]; *Sharifi ve Diğerleri / İtalya ve Yunanistan*; ve *Çonka / Belçika*).

4. Ulusal güvenliğe ilişkin davalar

34. Mahkeme genellikle ulusal güvenliğe tehdit oluşturduğu düşünülen sınır dışı edilmesine ilişkin davaları ele almıştır (bk. örneğin *A.M. / Fransa*). Mahkeme, defalarca 3. maddenin mutlak olduğunu ve sınır dışı edilmek üzere ortaya konan nedenler karşısında kötü muamele riskini ağırlığını belirlemenin mümkün olmadığı kanaatine varmıştır (*Saadi / İtalya* [BD], §§ 125 ve 138; , *Othman (Abu Katar) / Birleşik Krallık* §§ 183-185). Mahkeme, sınır dışı etme davalarını karara bağlarken gerekli tüm bilgilere sahip olmadıkları takdirde, yerel makamların bulgularına (örneğin ulusal güvenlik nedeniyle sınır dışı etme) güvenemez (bkz. *X / İsveç*).

5. Suçların iadesi

35. Sözleşmeciler bir Devlet tarafından gerçekleştirilen iade işlemi Sözleşme'nin 3. maddesi kapsamında çeşitli hususlara yol açabilir ve kişi iade edildiğinde hedef ülkede ve 3. maddeye aykırı bir müdahale ile karşı karşıya kalma riski bulunduğuna inanmak için ciddi gerekçelerin sunulduğu durumlarda Sözleşme kapsamında söz konusu Devlet sorumlu tutulur (*Soering / Birleşik Krallık*, §§ 88-91). Uygulamada iade ve sınır dışı edilme işlemleri arasında çok az fark olabileceğinden, başka bir Devlette 3. maddeye aykırı gerçek bir kötü muamele riski olup olmadığı sorusu, kişinin bu Devlette sınır dışı edilmesinin hukuki dayanağına bağlı olamaz (*Babar Ahmad ve Diğerleri / Birleşik Krallık*, §§ 168 ve 176; *Trabelsi / Belçika* § 116). Örneğin, iade talepleri geri çekilebilir ve Sözleşmeciler Devlet yine de söz konusu kişiyi başka gerekçelerle kendi topraklarından çıkarmaya karar verebilir; veya bir Devlet, bir iade talebi bulunmadığı halde, hakkında başka bir Devlette ceza yargılamaları yürütülen (veya zaten mahkum edilmiş) birini sınır dışı etmeye karar verebilir; ve bir Devlette hakkında verilen kararın uygulanmasından korktuğu için kaçan bir kişinin, iade anlaşması kapsamı dışında, başvurusu başarısız bir mülteci olarak söz konusu Devlete geri gönderildiği durumlar da olabilir (daha detaylı referans için bk. *Babar Ahmad ve Diğerleri / Birleşik Krallık*, § 168). Ayrıca, Devletlerin bir siyasi güdümlü suçlarla suçlanan (bk. *Mamazhonov / Rusya*) ve sığınma başvurusunda bulunan veya başka bir ülkede mülteci olarak tanınan ancak iadesi istenen kişiler hakkındaki, iade taleplerini kabul ettiği durumlar da söz konusu olabilir (*M.G. / Bulgaristan*).

36. Kişinin diğer bir Devlette ölüm cezasına çarptırılması konusunda gerçek bir riskle karşı karşıya kalacağına inanmak için önemli gerekçelerin gösterildiği durumlarda, Sözleşme'nin 2. ve 3. maddeleri ile 6 No.lu Protokol'ün 1. maddesi veya 13 No.lu Protokol'ün 1. maddesi (aşağıda 40. paragrafa bakınız), söz konusu kişinin başka bir Devlete iadesini, sınır dışı edilmesini veya başka bir şekilde gönderilmesini yasaklamaktadır (*Al-Saadoon ve Mufdhi / Birleşik Krallık* §§ 123 ve 140-143; *A.L. (X.W.) / Rusya* §§ 63-66; *Shamayev ve Diğerleri / Gürcistan ve Rusya* § 333). Benzer şekilde, fiili veya hukuki olarak serbest bırakılma olasılığı olmaksızın bir kişiyi ömür boyu hapis cezasına çarptıran bir Devlete iade işlemi de benzer şekilde ihlale konu olabilir (bk. *Babar Ahmad ve Diğerleri ve Diğerleri / Birleşik Krallık* ve *Trabelsi / Belçika* ayrıca ömür boyu hapis cezaları ve Madde 3 için bk. *Murray / Hollanda* [BD] ve *Hutchinson / Birleşik Krallık* [BD]). Kişiyi talep eden Devletin 3. maddeye aykırı kötü muamelesi, tutuklulukta kötü koşullar ve kötü muamele (bk. *Allanazarova / Rusya*) ya da ilgili bireyin kendine özgü zafiyetleri için yetersiz olan tutukluluk koşulları (akıl hastası bir bireyin iadesi hakkındaki *Aswat / Birleşik Krallık*) dahil olmak üzere çeşitli biçimlerde olabilir.

37. Mahkeme tarafından diplomatik güvenceler bakımından incelenen kriterler *Othman (Abu Qatada) / Birleşik Krallık davasında* (§§ 186-189) belirlenmiştir.

38. Sözleşme'nin 6. maddesi, iade yargılamalarına konu bakımından uygulanabilir değildir (*Mamatkulov ve Askarov / Türkiye* [BD], §§ 81-83).

6. Ciddi derecede hasta kimselerin sınır dışı edilmesi

39. Mahkeme, *Paposhvili / Belçika* [BD] davasında ciddi derecede hasta kimselerin sınır dışı edilmesi hususunda, insani kaygıların ne zaman diğer çıkarılardan daha ağır basıp ne zaman basmayacağını özetlemiş ve açıklığa kavuşturmuştur. Gürcistan vatandaşı olan başvuran, kamu yararı gerekçesiyle sınır dışı edilmiş ve 10 yıl boyunca Belçika'ya tekrar girmesi yasaklanmıştır (cezaî mahkûmiyet). Başvurana hapis hanesinde iken, ciddi hastalık (kronik lenfositik lösemi, hepatit C ve tüberküloz) teşhis, konarak tedavisine başlanmıştır. D. / Birleşik Krallık davasındaki muhtemel ölüm durumunun dışında, daha sonra verilen *N. / Birleşik Krallık* [BD] kararı, bu bağlamda 3. Madde kapsamında bir soruna yol açabilecek "diğer çok istisnai davalara" atıfta bulunmuştur. Büyük Daire *Paposhvili / Belçika*, davasında, muhtemel ölüm riski altında olmamasına rağmen, ciddi derecede hasta bir kişinin sağlık durumunun kabul eden ülkede uygun şekilde tedavi edilememesi veya böyle bir tedaviye erişim eksikliğinin bulunması nedeniyle ciddi derecede acı çekmesine yol açabilecek veya yaşam beklentisinde önemli bir azalmaya sebep olabilecek şekilde ciddi, hızlı ve geri dönüşü olmayan bir kötüleşme riskiyle karşı karşıya olduğuna inanmak için esaslı gerekçeler sunulmuş hastanın sınır dışı edildiği durumlara atıfta bulunarak; "çok istisnai davaların" nasıl anlaşılması gerektiğini belirtmiştir (*aynı kararda.*, § 183). Büyük Daire ayrıca koruma yükümlülüğünün öncelikle aşağıdaki unsurları yansıtan uygun yerel prosedürler yoluyla yerine getirileceğini açıklamıştır (*aynı kararda.*, §§ 185-

193): Buna göre, başvuranlar, gerçek bir 3. maddeye aykırı muamele riskine maruz kalacaklarına “inanmak için esaslı gerekçeler olduğunu gösterebilen” kanıtlar sunmalıdır. Büyük Daire ayrıca, 3. maddenin önleyici amacının doğasında belirli bir düzeyde spekülasyonun barındırdığını ve başvuranların iddialarının açık bir kanıtını sunmaları gerekmediğini kaydetmiştir. Bu tür kanıtların sunulma amacı, iadeyi gerçekleştiren Devlet yetkilileri tarafından öne sürülen şüpheleri ortadan kaldırmaktır. Sınır dışı edilmenin ilgili kişiler üzerindeki etkisi, sınır dışı işleminden önceki sağlık durumu ile işlemden sonra bu sağlık durumunun nasıl değişeceği karşılaştırarak değerlendirilmelidir. Bu bağlamda, Devlet, diğerlerinin yanı sıra (a) kabul eden Devlette genel olarak mevcut olan sağlık sisteminin başvuranın hastalığının tedavisinde “3. maddeye aykırı bir muameleye maruz kalmasını önlemek için uygulamada yeterli ve uygun” olup olmadığını (Büyük Daire iadeyi gerçekleştiren Devlette mevcut olan sağlık sisteminin kıyas olarak alınmayacağını belirtmiştir) ve (b) bireyin hedef ülkede Devlette böyle bir sağlık sistemine (bu bağlamda ilgili masraflar, sosyal ve aile ağının varlığı ve gerekli bakıma erişmek için gidilecek mesafe eşit olarak önemlidir.)gerçekten ne ölçüde erişebileceğini dikkate almak zorundadır. Sınır dışı etmenin ilgili kişi üzerindeki etkisi konusunda “ciddi şüpheler” devam ederse, yetkililer sınır dışı edilmenin ön koşulu olarak hedef Devletten “bireysel ve yeterli” güvenceler almakla yükümlüdür. Ciddi hastalıktan mustarip bir kişinin, uygun tıbbi tedavinin mevcudiyeti ile ilgili şüpheler karşısında menşe ülkesine gönderilmesinin teklif edilmesi de 8. maddeyi ihlal edebilir (, [aynı kararda](#).§§ 221-226).

B. İdam cezası: 6 No.lu Protokol’ün 1. maddesi ve 13 No.lu Protokol’ün 1. maddesi

40. Avrupa Konseyinin hemen hemen tüm üye Devletleri tarafından onaylanan Sözleşme'ye Ek 6 ve 13 no.lu Protokoller, Sözleşme'nin ölüm cezasının Sözleşme'nin 3. maddesi anlamında insanlık dışı ve aşağılayıcı muamele veya ceza olarak kabul edilmesinin önünde herhangi bir engel bırakmayacak şekilde, Sözleşme'nin 2. maddesinin her koşulda fiziksel acının yanı sıra ölümün önceden bilinmesi sonucunda yoğun bir psikolojik acıya da yol açan ölüm cezasını yasakladığı şeklinde yorumlanmasına katkıda bulunmuştur. Aynı zamanda Mahkeme, 13 No.lu Protokol'ün 1. maddesinin, bireyin söz konusu ülkede ölüm cezasına maruz kalma riskiyle karşı karşıya kacağına inanmak için önemli gerekçelerin sunulduğu durumlarda başka bir Devlete iadesini veya sınır dışı edilmesini yasakladığına hükmetmiştir ([aynı kararda](#), § 123). Ancak, Iraklı sivillerin Irak'ta faaliyet gösteren Birleşik Krallık yetkilileri tarafından sivillerin ölüm cezasıyla karşı karşıya kaldığı koşullar altında Irak ceza idaresine teslim edilmesini ilgilendiren [Al-Saadoon ve Mufdhi / Birleşik Krallık](#) kararında, Mahkeme, 3. maddenin ihlal edildiğini tespit ettikten sonra, başvuranların Sözleşme'nin 2. maddesi ve 13 no.lu Protokol'ün 1. maddesi uyarınca sahip olduğu hakların da ihlal edilip edilmediğini incelemeyi gerekli görmemiştir (, [aynı kararda](#).§§ 144-145). Ölüm cezasına çarptırıldığından şüphelenilen bir teröristin Guantanamo'daki ABD deniz üssüne olağanüstü transferini ilgilendiren [Al Nashiri / Polonya](#) kararında Mahkeme, Mahkeme, başvuranın Polonya'dan transferi sırasında, katılacağı askeri bir komisyon nezdindeki duruşmasından sonra ölüm cezasına maruz kalabileceği konusunda önemli ve öngörülebilir bir risk bulunduğunu tespit etmiştir (, [aynı kararda](#). §§ 576-579).

C. Adaletten açık bir şekilde mahrum bırakma: 5 ve 6. madde

41. Bir kişinin varış ülkesinde açık bir şekilde Sözleşme'nin 5. veya 6. Maddelerinin ihlali riskiyle karşı karşıya olduğu durumlarda, bu hükümler istisnai olarak kişinin sınır dışı edilmesine, iadesine veya başka bir şekilde gönderilmesine engel teşkil edebilir. Mahkemenin henüz “adaletten açık bir şekilde mahrum bırakma” kavramını daha kesin olarak tanımlaması gerekmeseyse de, bazı haksızlık biçimlerinin bu tür bir muamele anlamına gelebileceğine hükmetmiştir(bk. Genel bakış [Harkins / Birleşik Krallık](#). (k.k.) [BD], §§ 62-65): Başvuranın giyabında verilen ilerde söz konusu suçlamanın esasının yeniden incelenip karara bağlanma olasılığı bulunmayan bir mahkumiyet kararı; doğası gereği duruşmasız gerçekleştirilen ve savunma haklarına hiçbir şekilde saygı gösterilmeyen bir yargılama; tutukluluğun hukuka uygunluğunu incelenmesi için bağımsız ve tarafsız bir mahkemeye erişim olmaksızın tutuklama; özellikle yabancı bir ülkede tutuklu bulunan bir kişinin avukata erişiminin kasıtlı ve sistematik olarak reddedilmesi; 3.Maddeye aykırı bir biçimde ve sanığın veya üçüncü bir kişinin işkence sonucu elde edilen ifadelerin ceza yargılamalarında kullanılması.

D. Madde 8

1. Sınır dışı edilme

42. Davalı Devletin topraklarında yasadışı olarak bulunan ve bu nedenle “yerleşik göçmen” olarak kabul edilemeyen yabancıların ülke sınır dışı edilmesi konusunda bk. Butt / Norveç; “Yerleşik göçmenler” yani ev sahibi bir ülkede halihazırda resmi olarak ikamet hakkı tanınmış olan ve örneğin ilgili kişi bir suçtan hüküm giydiği için daha sonra söz konusu hakkın geri çekildiği kişiler hakkında Mahkeme Üner / Hollanda [BD] (§§ 54-60) kararında Sözleşme'nin 8. maddesiyle uyumluluğu değerlendirmek için ilgili kriterleri belirlemiştir: Başvuran tarafından işlenen suçun niteliği ve ciddiyeti; başvuranın sınır dışı edileceği ülkede kaldığı süre; suçun işlenmesinden bu yana geçen süre ve başvuranın söz konusu süre zarfındaki davranışı; ilgili çeşitli kişilerin uyrukları; evliliğin süresi gibi başvuranın aile durumu ve çiftin aile yaşamının etkinliğini ifade eden diğer faktörler; aile ilişkisine girildiği sırada eşin suçtan haberdar olup olmadığı; evlilikten çocuk olup olmadığı ve yaşları; eşin başvuruçunun sınır dışı edilmesi gereken ülkede karşılaşabileceği zorlukların ciddiyeti; çocuklar için en iyi şartlar ve çocukların refahı, özellikle başvuranın herhangi bir çocuğunun, başvuranın sınır dışı edileceği ülkede karşılaşabileceği zorlukların ciddiyeti; ve ev sahibi ülke ve gidilecek ülke ile sosyal, kültürel ve ailevi bağların sağlamlığı.

43. Mahkeme, bu kriterleri [Üner / Hollanda](#) [BD] davasından bu yana birçok davada uygulamıştır, ancak her bir kritere yüklenecek ağırlık davanın özel koşullarına göre değişecektir ([Maslov / Avusturya](#) [BD], § 70). Örneğin, Mahkeme, diğer şeylerin yanı sıra, yetişkin bir “yabancı”, tüm hayatı boyunca sınır dışı edileceği davalı Devlette doğmuş ve yaşamış olduğu gerçeğinin sınır dışı edilmesini engellemediğini tespit etmiştir ([Kaya / Almanya](#) , § 64). Ancak, çocukluğunun ve gençliğinin tamamını veya büyük bir kısmını yasal olarak ev sahibi ülkede geçiren yerleşik göçmenlerin ihraç edilmesinin haklı gerekçelere dayandırılması için oldukça ciddi sebeplere ihtiyaç vardır ([Maslov / Avusturya](#) [BD], § 45). Çocuk olarak işlenen suçlardan hüküm giymiş genç yetişkinlerin sınır dışı edilmeleri ile ilgili olarak, bk. [Maslov / Avusturya](#) [BD] ve [A.A. / Birleşik Krallık](#) . Oturma izninin iptali ya da sınır dışı edilmeye ilişkin nihai karar ile gerçekteki sınır dışı etme işlemi arasında önemli bir zaman aşımı olması durumunda, bu süre zarfındaki gelişmeler dikkate alınabilir (, [Ejimson / Almanya](#) § 61). [Hasanbasic / İsviçre](#), kararında Mahkeme oturma izninin iptali ve sınır dışı etme kararının düzensizliğin ve suçun önlenmesinden ziyade, ülkenin ekonomik refahıyla ilgili olduğu bir senaryoyu ele almıştır. “Yerleşik göçmenlerin” sınır dışı edilmesi ve 8. Maddeye ilişkin son davalarda Mahkeme, yerel mahkemelerin olayları özenle incelediği, Sözleşme içtihadını uyguladığı ve başvuranın kişisel çıkarlarını davadaki daha genel kamu yararına karşı yeterli ölçüde dengelediği kanaatine varmıştır.

Ortada güçlü nedenlerin olduğu durumlar dışında, Mahkeme esasa ilişkin kendi değerlendirmesini (özellikle orantılılığın olgusal ayrıntılarına ilişkin kendi değerlendirmesini içeren) yetkili ulusal makamların değerlendirmesinin yerine koymaz (*Ndidi / Birleşik Krallık*, § 76; *Levakovic / Danimarka*).

Bunun aksine, yerel mahkemelerin Mahkemenin yardımcı rolünü kullanmasını engelleyerek kararlarını yeterince gerekçelendirmedikleri ve ihraç kararının orantılılığını yüzeysel olarak incelediği durumlarda, böyle bir karara dayanan bir sınır dışı etme işlemi, 8. maddeyi ihlal edecektir (*I.M. / İsviçre*). Açıklanmayan bilgiler temelinde ikamet izninin iptali ve ulusal güvenlik özel bağlamında yeterli usuli güvencelerin varlığı konusunda, bk. *Gazpar / Rusya*.

2. Oturma izinleri

44. Mahkeme, aile birleşmesi amacıyla bölgeye erişim ile ilgili senaryolara (bk. Yukarıdaki 5-8. Paragraflar) ek olarak, davalı Devletin topraklarında bulunan kişilerin oturma izninin reddedilmesi hususuna ve bu kişilere oturma izni verilmesi konusunda pozitif bir yükümlülük bulunup bulunmadığına yönelik davaları 8. madde kapsamında incelemiştir (bk. *Jeunesse / Hollanda* [BD]; *Rodrigues da Silva ve Hoogkamer / Hollanda* ; ayrıca cezai suçlardan hüküm giymiş bir kişi için bk. *Ejimson / Almanya*). Mahkeme ayrıca, oturma izni talebinin işleme koyulması için ön koşul olarak ödenecek idari ücretlerle ilgili olarak; bir yabancı için iç hukukta öngörülen şartları yerine getirmesi şartıyla, davalı Devlette yasal olarak ikamet etmesine izin verecek ikamet iznini alabileceği idari usule etkin erişiminin olup olmadığını da incelemiştir (*GR / Hollanda*). Başvuranın statüsünün belirsizliğinden ve yabancı bir ülkede kalmasından etkilenebildiği ölçüde, bir göçmenin özel hayat çıkarlarının korunması ile ilgili olarak, bk. *Abuhmaid / Ukrayna* (ayrıca sığınmacı bakımından bk. *B.A.C. / Yunanistan*).

Başvuranın oturma izni başvurusunun sağlık durumuna göre sonuçlandırılması ayrımcı bir davranıştır ve 8. maddeyle bağlantılı olarak 14. maddeyi ihlal eder (*Kiyutin / Rusya ;başvuranların HIV- pozitif olması nedeniyle oturma izinlerinin reddedilmesi ile ilgili olarak Novruk ve Diğerleri / Rusya*).

3. Uyrak

45. *Hoti / Hırvatistan* davasında Mahkeme, vatansız bir kişi olan başvuranın ikamet durumunun belirsizliğinden dolayı ikamet durumunun etkin bir şekilde normalleştirilme olasılığının bulunmaması nedeniyle 8.Maddenin ihlal edildiğine karar vermiştir. 8.Madde, belirli bir uyrak veya vatandaşlık edinme hakkını garanti etmez, ancak vatandaşlık talebinin keyfi bir şekilde reddedilmesi, bazı durumlarda Sözleşme'nin 8. maddesi uyarınca bireyin özel hayatı üzerinde yaratacağı etki nedeniyle bazı sorunlara yol açabilir (*Slivenko ve Diğerleri / Letonya* (k.k.) [BD], § 77; , *Genovese / Malta* § 30). Aynısı, halihazırda edinilmiş olan vatandaşlığın iptali için de geçerlidir; denetim, iptalin keyfi olup olmadığını ve iptalin sonuçlarının başvuran bakımından sonuç doğurup doğurmadığını değerlendirmeyi gerektirir (iptale rağmen davalı ülkede kalan bir kişi için, bk. *Ramadan / Malta* § 85 ve başvuranın ulusal güvenliğe yönelik bir tehdit olarak görülerek yurtdışındayken vatandaşlıktan çıkarıldığı ve davalı Devletin topraklarına girme hakkının elinden alındığı *K2 / Birleşik Krallık* (k.k)). İlgili ilkeler ayrıca pasaportlara el konması ve pasaportun işleme konmasının reddedilmesi için de geçerlidir (eski Sovyetler Birliği Vatandaşlarına verilen pasaportların geçersiz kılınması uygulamasına ilişkin olarak *Alpeyeva ve Dzhalagoniya / Rusya*).

46. Pasaport sahibi olma hakkı ve vatandaşlık hakkı, Sözleşmenin 6. Maddesinin amaçları bakımından medeni hak olarak kabul edilmezler (*Sergey Smirnov / Rusya* (k.k)).

E. Sözleşme'ye Ek 7 No.lu Protokol'ün 1. maddesi

47. Sınır dışı edilme durumunda, 7. Protokolü onaylamış bir devletin topraklarında kanuni olarak ikamet eden yabancılar da aynı zamanda 1. maddesinde öngörülen özel güvencelerden de yararlanmaktadır (bk. C.G. ve Diğerleri / [Bulgaristan](#), § 70). Bu hüküm, başvuranın sınır dışı edilmesine dair karar yürürlüğe girmemiş ve olsa bile geçerli olup, yetkili makamların, ulusal güvenlik davaları da dahil olmak üzere her davada başvuranın güvencelerden faydalanabilmesi için sınır dışı etme işleminin gerekçelerini belirtmelerini şart koşmaktadır (bk. [Ljatifi / eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti](#)).

F. Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 4. maddesi

48. Denizde geri püskürtme ya da yukarıda açıklanan sınırlarda ya da yakınında sınır dışı edilmeler dışında (bk. yukarıdaki 11-12. Paragraflar), Mahkeme, davalı Devletin topraklarında bulunan yabancıların ([Çonka / Belçika](#) ve [Sultani / Fransa](#)'daki sığınmacılar) toplu olarak sınır dışı edilmesini ele almıştır; davalı devlette kanuni olarak ikamet edip etmediklerine bakılmaksızın [Gürcistan / Rusya](#) (I) [BD], § 170) davasındaki göçmenler. Mahkemenin Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 4. Maddesinin ihlal edildiğini tespit ettiği [Çonka / Belçika](#) ve Gürcistan / Rusya (I) [BD] kararlarında, sınır dışı edilmeleri planlanan bireyler aynı etnik kökene sahipti (ilk davada Slovakya'da yaşayan Roman aileler ve ikinci davada Gürcistan vatandaşları.)

IV. Geri gönderme öncesi ve geri gönderme

Sözleşme'nin 3. maddesi

"Hiç kimse işkenceye veya insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele veya cezaya tabi tutulamaz."

Sözleşme'nin 5. maddesi

"1. Herkes özgürlük ve güvenlik hakkına sahiptir. Aşağıda belirtilen haller dışında ve yasanın öngördüğü usule uygun olmadan hiç kimse özgürlüğünden yoksun bırakılamaz:

- (a) Kişinin, yetkili bir mahkeme tarafından verilmiş mahkûmiyet kararı sonrasında yasaya uygun olarak tutulması;
 - (b) Kişinin, bir mahkeme tarafından yasaya uygun olarak verilen bir karara uymaması sebebiyle veya yasanın öngördüğü bir yükümlülüğün uygulanmasını sağlamak amacıyla yasaya uygun olarak yakalanması veya tutulması;
 - (c) Kişinin bir suç işlediğinden şüphelenmek için inandırıcı sebeplerin bulunduğu veya suç işlemesine ya da suçu işledikten sonra kaçmasına engel olma zorunluluğu kanaatini doğuran makul gerekçelerin varlığı halinde, yetkili adli merci önüne çıkarılmak üzere yakalanması veya tutulması;
 - (d) Bir küçüğün gözetim altında eğitimi için usulüne uygun olarak verilmiş bir karar gereği tutulması veya yetkili merci önüne çıkarılmak üzere yasaya uygun olarak tutulması;
 - (e) Bulaşıcı hastalıkların yayılmasını engellemek amacıyla, hastalığı yayabilecek kişilerin, akıl hastalarının, alkol veya uyuşturucu madde bağımlılarının veya serserilerin yasaya uygun olarak tutulması;
 - (f) Kişinin, usulüne aykırı surette ülke topraklarına girmekten alıkonması veya hakkında derdest bir sınır dışı ya da iade işleminin olması nedeniyle yasaya uygun olarak yakalanması veya tutulması.
2. Yakalanan her kişiye, yakalanma nedenlerinin ve kendisine yöneltilen her türlü suçlamanın en kısa sürede ve anladığı bir dilde bildirilmesi zorunludur.
3. İşbu maddenin 1 (c) fıkrasında öngörülen koşullar uyarınca yakalanan veya tutulan herkesin derhal bir hâkim veya yasayla adli görev yapmaya yetkili kılınmış sair bir kamu görevlisinin önüne çıkarılması zorunlu olup bu kişi makul bir süre içinde yargılanma ya da yargılama süresince serbest bırakılma hakkına sahiptir. Serbest bırakma, ilgilinin duruşmada hazır bulunmasını sağlayacak bir teminat şartına bağlanabilir.
4. Yakalama veya tutulma yoluyla özgürlüğünden yoksun kılınan herkes, tutulma işleminin yasaya uygunluğu hakkında kısa bir süre içinde karar verilmesi ve eğer tutulma yasaya aykırı ise, serbest bırakılması için bir mahkemeye başvurma hakkına sahiptir.
5. Bu madde hükümlerine aykırı bir yakalama veya tutma işleminin mağduru olan herkes tazminat hakkına sahiptir."

Sözleşme'nin 8. maddesi

"1. Herkes özel ve aile hayatına, konutuna ve yazışmasına saygı gösterilmesi hakkına sahiptir.

2. Bu hakkın kullanılmasına bir kamu makamının müdahalesi, ancak müdahalenin yasayla öngörülmüş ve demokratik bir toplumda ulusal güvenlik, kamu güvenliği, ülkenin ekonomik refahı, düzenin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için gerekli bir tedbir olması durumunda söz konusu olabilir."

Mahkeme İç Tüzüğü'nün 39. maddesi

1. Daire veya gerektiği takdirde, Bölüm Başkanı veya bu maddenin 4. fıkrası uyarınca atanan nöbetçi bir yargıç, taraflardan birinin ya da ilgili herhangi bir kişinin talebi üzerine veya re'sen, tarafların yararı veya önlerindeki yargılamanın uygun şekilde görülebilmesi için alınması gerektiğini düşündükleri geçici tedbirleri taraflara bildirebilir.
2. Uygun olduğu düşünülen durumlarda, belirli bir davada alınan tedbire ilişkin bildirim vakit geçirilmeksizin Bakanlar Komitesi'ne verilebilir.
3. Daire ya da gerektiği takdirde Bölüm Başkanı veya bu maddenin 4. fıkrası uyarınca atanan nöbetçi bir yargıç, bildirdikleri bir geçici tedbirin uygulanmasıyla bağlantılı bir konu hakkında taraflardan bilgi talebinde bulunabilir.
4. Mahkeme Başkanı, geçici tedbir talepleri konusunda karar vermek üzere Bölüm Başkan Yardımcılarını nöbetçi yargıçlar olarak atayabilir.

A. Dolaşım özgürlüğüne dair kısıtlamalar ve geri gönderme amacıyla tutma

49. Bir yabancıya nihai bir sınır dışı emri tebliğ edilir edilmez, bu kişinin varlığı artık "yasal" değildir ve 4 no.lu Protokol'ün 2. maddesince güvence altına alınan dolaşım özgürlüğü hakkına dayanamaz (*Piermont /Fransa*, § 44).

50. 5 § 1 (f) maddesinin ikinci yönü uyarınca, Devletler, bir kişinin sınır dışı edilmesi veya iadesi için onu tutma hakkına sahiptir. Keyfi olarak nitelendirilmeyi önlemek amacıyla, 5 § 1(f) maddesi uyarınca, tutulma iyi niyetle gerçekleştirilmelidir; Hükümetin dayandığı tutulma gerekçesiyle yakından bağlantılı olmalı; tutulma yeri ve koşulları uygun olmalı; ve tutulma süresinin uzunluğu, izlenen amaç için makul bir şekilde gerekli olanın ötesine geçmemelidir (*A. ve Diğerleri/Birleşik Krallık* [BD], § 164). Tutulmanın, örneğin bir kişinin suç işlemesini veya kaçmasını önlemek amacıyla makul bir şekilde gerekli olduğunun düşünülmesi gerekmemektedir; ancak tutulma sadece sınır dışı etme veya iade işlemleri devam ettiği müddetçe gerekçelendirilecektir (aynı kararda). Bu tür işlemler gerekli özenle kovuşturulmadığı takdirde, tutulmaya, 5 § 1(f) maddesi uyarınca artık izin verilmeyecektir (*aynı kararda*). Ülke dışına çıkarma kararının ulusal hukuk veya Sözleşme hukuku uyarınca gerekçelendirilip gerekçelendirilmeyeceği meselesi, 5. madde uyarınca önemsizdir (*M ve Diğerleri/Bulgaristan* § 63). Bununla birlikte, sığınmacıların iltica başvuruları karara bağlanmadan önce sınır dışı edilememeleri nedeniyle Mahkeme, bazı davalarda, henüz karara bağlanmamış olan bir iltica başvurusunda bulunan bir başvuranın tutulması ve onun sınır dışı edilmesi olasılığı arasında yakın bir bağlantı veya ulusal makamlar bakımından iyi niyet tespitinde bulunmamıştır (bk., kötü niyet örnekleri için *R.U./Yunanistan*, §§ 94-95; ayrıca bk., *Longa Yonkeu/Letonya* § 143; ve *Çonka/Belçika*, § 42). Bir yabancı, örneğin geri gönderme 3. maddeye aykırı olacağı için şimdiki şartlara göre geri gönderilememesi halinde, bir kişinin muhtemel olarak sınır dışı edilmesini "aktif denetim" altında tutma politikası, "sınır dışı etme amacıyla gerçekleştirilen eylem" anlamına gelecek şekilde yeterince kesin veya belirli değildir (ulusal güvenlik davaları dahil olmak üzere *A. ve Diğerleri/Birleşik Krallık* [BD] davası, §§ 166-167) (*a.g.e.*, §§ 162-190; bk., ayrıca, Mahkeme'nin, başvuruları tutma gerekçesinin hiçbir güvenli üçüncü ülkenin başvurusunu kabul etmeyeceğinin netleşmesinin ardından geçerliliğini kaybettiğine karar verdiği *Al Husin /Bosna- Hersek (no. 2)* davası; güvenlik tehdidi oluşturduğu düşünülen bir göçmenin tutulmasının 5 § 1(f) maddesine uygun olduğu kararını verdiği dava için, bk., *K.G./Belçika*).

51. Devletler bir geri gönderme işlemini organize etmek amacıyla aktif bir çaba göstermeli, somut adımlar atmalı ve örneğin, kabul eden devlet yetkililerinin kendi vatandaşlarını tespit etmede yavaş olduğu durumda (bk., örneğin, *Singh/Çek Cumhuriyeti*) ya da kimlik belgeleri ile ilişkili sorunlar olması durumunda (*M ve Diğerleri/Bulgaristan*) gerekli özen şartına uymak amacıyla kabulü güvence altına almak için gösterilen çabalara ilişkin delil sağlamalıdır.

Tutulmanın 5 § 1(f) maddesinin ikinci yönüyle uyumlu olması için, sınır dışı etmenin veya iadenin yapılacağına dair gerçekçi bir olasılık bulunmalıdır; sınır dışı etmenin, bir yabancıya işbirliğine ihtiyaç duyulması ve onun bu işbirliğini sağlamayı istememesi nedeniyle olanaksız olması veya olanaksız hale gelmesi durumunda, tutulmanın söz konusu yabancıya sınır dışı edilmesi amacıyla gerçekleştirildiği söylenemez (bk., *Mikolenko/Estonya* davasında, Mahkeme, yetkililerin, başvuranın derhal ülke dışına çıkarılması olasılığının bulunmadığı durumda onun sınır dışı etme merkezinde uzun süreli tutulması haricinde önlemlerinin olduğu kanaatindeydi (bk., ayrıca, *Louled, Massoud /Malta*, §§ 48-74; *Kim /Rusya* ve *Al Husin/Bosna Hersek (no. 2)*). Bununla birlikte, Mahkeme, başvuruyu geri göndermek isteyen yetkililerin başvuranın vatandaşı olduğu iddia edilen ülkedeki mevkidaşlarıyla uzun bir süre boyunca irtibat halinde kalmalarına karşın başvuranın başka bir ülkenin vatandaşı olduğunu iddia ettiği, kimliğini açıklamak için işbirliğinde bulunmayı reddettiği ve Mahkeme'yi vatandaşlığı konusunda kandırmaya çalıştığı bir durumun başvuru hakkının kötüye kullanılması anlamına geldiğine karar vermiştir (bk., *Bencheref/İsveç* (k.k.)). Ayrıca, varış ülkesindeki durum dikkate alındığında gerçekçi bir sınır dışı etme olasılığı da bulunmayabilir (başvuranın pasaportunu ibraz ettiğinde Suriye vatandaşı olduğunun tespit edildiği ve Suriye'deki kötüleşen silahlı çatışmanın bilinen bir husus olduğu *S.Z./Yunanistan* davası).

52. Mahkeme tarafından Mahkeme İç Tüzüğü'nün 39. maddesi uyarınca geçici bir tedbir bildiriminde bulunulmasının (bk., aşağıda 57. paragraf), söz konusu bireyin tabii tutulabileceği özgürlükten yoksun bırakmanın Sözleşme'nin 5 § 1 maddesine uygun olup olmadığı hususunda hiçbir etkisi bulunmamaktadır (*Gebremedhin, [Gaberamadhien] /Fransa*, § 74). Davalı Devletlerin, Mahkeme tarafından bildirilen geçici tedbire uygun olarak başvuranları sınır dışı etmekten kaçınmaları halinde, Mahkeme, bazı davalarda, sınır dışı veya iade işlemlerinin geçici olarak askıya alınmalarıyla birlikte yine de "devam ettiğini" kabul etmeye ve bu nedenle, 5 § 1 (f) maddesinde ihlal meydana gelmediğini kabul etmeye hazırды (bk., *Azimov/Rusya*, § 170). Aynı zamanda, Mahkeme tarafından geçici bir tedbirin bildirilmesi nedeniyle iç hukuk yargılamalarının askıya alınması, başvuranın makul olmayan bir şekilde uzun bir süre boyunca hapis cezasına çarptırıldığı bir durumla sonuçlanmamalıdır (*a.g.e.*, § 171). 5 § 1 (f) maddesi azami zaman sınırlaması içermemektedir; dolayısıyla, sınır dışı etme işlemlerinin uzunluğunun bu hüküm kapsamındaki tutulmanın yasallığını etkileyip etkilemeyeceği meselesi, sadece her davanın kendine özgü koşullarına bağlıdır (*Auad /Bulgaristan*, § 128 ve *J.N./Birleşik Krallık*). Mahkeme, ayrıca, göçmenlerin tutulmasının otomatik yargısal denetiminin, Sözleşme'nin 5 § 1 maddesinin temel bir gerekliliği olmadığına karar vermiştir (*J.N. /Birleşik Krallık*, § 96). Yetkililerin Mahkeme tarafından bildirilen bir geçici tedbiri göz önünde bulundurarak üçüncü bir ülkeye geri göndermeyi organize etmeye çalışmaları durumunda, tutulma 5 § 1 (f) maddesi kapsamına girebilir (*M ve Diğerleri/Bulgaristan*, § 73).

53. Özel hassasiyetleri bulunan kişilerin tutulmasına ilişkin olarak, aynı hususlar, hükmün ilk kısmı kapsamında uygulandığı gibi 5 § 1 (f) maddesinin ikinci kısmı kapsamında da geçerlidir (bk. yukarıda 17. paragraf ve örnek olarak, *Rahimi /Yunanistan* ve *Yoh-Ekale Mwanje/Belçika*). Sınır dışı edilmek üzere tutulmadaki açlık grevi sırasında tıbbi tedavi ile ilgili olarak, bk., *Ceesay /Avusturya*.

54. 5 §§ 2 ve 4 maddesi kapsamında usuli güvenceler ile ilgili olarak, bk., yukarıda 18-20. paragraflar. Bununla birlikte, ülke dışına çıkarılıncaya kadar tutulmanın yargısal denetiminin etkinliği ve 5 § 4 maddesinin gereklilikleri ile ilgili olarak özellikle iç hukukun eksikliklerine ilişkin bir dizi dava bulunmaktadır (bk., örneğin, *S.D./Yunanistan*, §§ 68-77; *Louled Massoud / Malta*, §§ 29-47; ve *A.B. ve Diğerleri/Fransa*, §§ 126-138).

B. Geri gönderilecek kişilere sağlanacak yardım

55. Geri gönderilecek olan yabancılara tıbbi, sosyal yardım veya diğer yardım türlerini sağlama yönünde 3.madde uyarınca pozitif bir yükümlülüğün varlığı ve kapsamı ile ilgili olarak, bk., *Hunde/ Hollanda* (k.k.), ve (yetkililerin geri gönderme ile bağlantılı olarak kalmalarına neden oldukları ağır hamile olan bir başvuran ve küçük çocukları ile ilgili *Shioshvili ve Diğerleri / Rusya*).

C. Zorla geri gönderme

56. Ülke dışına çıkarılmasına karar verilen bir kişinin intihar etme tehdidinde bulunması, önceden intihar girişimi kaydı bulunan başvuruları da kapsayacak şekilde söz konusu tehditlerin gerçekleşmesini önlemek için somut önlemlerin alınması şartıyla, Devletin öngörülen tedbir uygulamaktan kaçınmasını gerektirmemektedir (bk., [Al-Zawatia /İsveç](#) (k.k.), § 57). Yabancıların seyahat için tıbbi olarak uygun olup olmadığı konusunda şüphelerin olduğu durumlarda yetkililer, yabancıların özel ihtiyaçları için uygun önlemlerin alınmasını sağlamalıdır ([a.g.e.](#), § 58). [Mubilanzila Mayeka ve Kaniki Mitunga/Belçika](#) (§§ 64-71) kararında, Mahkeme, beş yaşındaki refakatsiz bir çocuğun, menşe ülkesine orada bakımı sağlanmaksızın geri gönderilme şekli yönünden 3. maddenin ihlal edildiğine karar vermiştir. Sınır dışı etme sürecinde kamu görevlileri tarafından yapılan kötü muamele durumları 3. maddeyi ihlal edebilir (bk., [Thuo/Kıbrıs](#) kararı; bu kararda, Mahkeme, kötü muamele iddiası nedeniyle 3. maddenin maddi yönünün ihlal edilmediğine, yetkililerin başvuranın sınır dışı edilmesi süreci sırasında kötü muamele gördüğü iddiasıyla ilgili şikâyetlerini etkili bir şekilde sorgulamaları nedeniyle hükmün usulü yönünün ihlal edildiğine karar vermiştir. Bununla beraber, 8. madde uyarınca bir sorunu gündeme getirebilecek olan geri gönderme sürecindeki gizlilik ihlalleri, iade üzerine 3. maddeye aykırı olarak bir kötü muamele riskine yol açabilir (bk., [İsveç yetkililerinin Fas mevkidaşlarını başvuranın bir terör şüphelisi olduğu konusunda bilgilendirdiği X /İsveç](#) kararı).

D. Madde 39 / Geçici tedbirler

57. Mahkeme, bir başvuru aldığı anda, Mahkeme İç Tüzüğü'nün 39. maddesi uyarınca, davalı Devleti, davayı incelediği sırada alınması gerektiğini düşündüğü belirli geçici tedbirleri bildirebilir. Yerleşik içtihadı ve uygulamasına göre, Mahkeme, ancak ciddi ve telafisi mümkün olmayan bir zarar ile ilgili gerçek ve yakın bir risk bulunması durumunda geçici tedbirleri bildirir. Bu tedbirler, en yaygın olarak, bir Devlettten, kişileri ölüm, işkence veya başka bir kötü muameleyle karşı karşıya kalacaklarının iddia edildiği ülkelere geri göndermekten kaçınmasının talep edilmesinden oluşmaktadır. Birçok durumda bu, talepleri sonunda reddedilmiş olan ve geri gönderilmelerini veya sınır dışı edilmelerini önlemek için yerel düzeyde durdurucu etkiye sahip hiçbir ek itiraz hakkı bulunmayan sığınmacılar veya sınır dışı edilecek kişiler ile ilgilidir (bk., yukarıda 30. paragraf). Ancak, Mahkeme, çocukların tutulması dâhil olmak üzere göçle ilgili diğer dava türlerinde geçici tedbirleri de bildirmiştir. Davalı Devletin Mahkeme tarafından bildirilen herhangi bir 39. madde tedbirine uymaması, Sözleşme'nin 34. maddesinin ihlali anlamına gelmektedir (bk., [Mamatkulov ve Askarov /Türkiye](#) [BD], §§ 99-129; ayrıca bk., [Savridin Dzhurayev/Rusya](#) ve [M.A./Fransa](#)).

1. Madde 39 / Geçici tedbirler

V. Diğer dava konuları

Sözleşme'nin 4. maddesi

- “1. Hiç kimse köle ya da kul durumunda tutulamaz.
2. Hiç kimse zorla çalıştırılmaz ve zorunlu çalışmaya tabi tutulamaz.
3. Aşağıdaki haller, bu madde anlamında “zorla çalıştırma ya da zorunlu çalışma” sayılmaz:
 - (a) Bu Sözleşme'nin 5. maddesinde öngörülen koşullara uygun olarak tutulu bulunan bir kimseden, tutulu bulunduğu sırada veya şartlı tahliyeden yararlandığı süre içinde olağan olarak yapması istenilen bir iş;
 - (b) Askeri nitelikli herhangi bir hizmet veya vicdanî reddin meşru sayıldığı ülkelerde, vicdanî reddi seçen kişilere zorunlu askerlik hizmeti yerine gördürülebilecek başkaca bir hizmet;
 - (c) Toplumun hayat veya refahını tehdit eden kriz veya afet hallerinde gerekli görülen her hizmet;
 - (d) Olağan yurttaşlık yükümlülükleri kapsamına giren her türlü çalışma veya hizmet.”

Sözleşme'nin 8. maddesi

- “1. Herkes özel ve aile hayatına, konutuna ve yazışmasına saygı gösterilmesi hakkına sahiptir.
2. Bu hakkın kullanılmasına bir kamu makamının müdahalesi, ancak müdahalenin yasayla öngörülmuş ve demokratik bir toplumda ulusal güvenlik, kamu güvenliği, ülkenin ekonomik refahı, düzenin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için gerekli bir tedbir olması durumunda söz konusu olabilir.”

Sözleşme'nin 12. maddesi

Evlenme yaşına gelen erkekler ve kadınlar, bu hakkın kullanımını düzenleyen ulusal yasalara uygun olarak, evlenmek ve bir aile kurmak hakkına sahiptir

Sözleşme'nin 14. maddesi

“Bu Sözleşme'de tanınan hak ve özgürlüklerden yararlanma, cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasi veya diğer kanaatler, ulusal veya toplumsal köken, ulusal bir azınlığa aidiyet, servet, doğum başta olmak üzere herhangi başka bir duruma dayalı hiçbir ayrımcılık gözetilmeksizin sağlanmalıdır.”

A. Ekonomik ve sosyal haklar

58. Mahkeme, kabul koşulları ve geri gönderilecek kişilere sağlanacak yardımlar dışında (bk. yukarıdaki 23. ve 55. paragraflar), öncelikle 14. madde açısından bir Sözleşmeci Devletin sosyal yardım sağlamaya karar vermesi halinde bunu 14. madde uyarınca yapması gerektiği gerçeği dikkate alındığında, göçmenlerin, sığınmacıların ve mültecilerin ekonomik ve sosyal haklarına ilişkin bir kısım davayı ele almıştır. Bu bağlamda, Mahkeme, bir Devletin, kural olarak finansmanlarına katkıda bulunmayan kısa süreli ve yasadışı göçmenler tarafından refah programları, kamu yardımları ve sağlık bakımı gibi kaynak eksikliği yaşanan kamu hizmetlerinin kullanılmasının azaltılması için meşru nedenlerinin bulunabileceğine ve belirli koşullarda, ülkesinde ikamet eden farklı yabancı kategorileri arasında haklı bir şekilde ayrıma gidebileceğine karar vermiştir (*Ponomaryovi/Bulgaristan*, § 54).

59. Dolayısıyla, mülteci statüsü başvurusu reddedilen, ancak süresiz olarak kalmasına izin verilen bir yabancıнын çocuğunun sosyal konut tahsisi bakımından göçmenlik statüsüne dayalı ayrıcalıklı muamele haklı olabilir (*Bah/Birleşik Krallık*). *Ponomaryovi/Bulgaristan* kararında, Mahkeme, başvuranların göçmenlik statüsüne ve uyuşuna bağlı olarak ortaokul ücretlerini ödeme gerekliliğinin haklı olmadığına karar vermiştir.

Bigaeva /Yunanistan kararında, Mahkeme, yabancıların hukuk mesleği dışında bırakılmasının bir ayrımcılık olmadığına, ancak başvuranın baroya kabul edilmek üzere 18 aylık bir staja başlamasına izin veren, ancak stajın tamamlanmasının ardından yabancı olduğu gerekçesiyle baro sınavlarına girmesini reddeden yetkililerin tutarsız yaklaşımı dikkate alındığında, başvuranın özel hayatına saygı gösterilmesi hakkına müdahale edildiğine karar vermiştir. Mahkeme'nin baktığı diğer davalar çocuk yardımı ile ilgiliydi (*Niedzwiecki/Almanya*; *Weller/Macaristan Saidoun/Yunanistan*), işsizlik yardımları (*Gaygusuz/Avusturya*), engellilik yardımları (*Koua Poirrez /Fransa*), emekli aylığı dâhil olmak üzere katkıya dayalı yardımlar (*Andrejeva/Letonya* [BD]), ve katkıya dayalı sosyal güvenlik programına kabul (*Luczak/Polonya*).

60. Mahkeme, ayrıca, göç kontrolüne tabi olan kişilerin Birleşik Krallık'ta evlenmelerine izin verilmeden önce bir onay belgesi için başvuruda bulunmaları gerekliliğinin 12. maddeyi ihlal ettiğine karar vermiştir (*O'Donoghue ve Diğerleri/Birleşik Krallık*).

B. İnsan kaçakçılığı

61. Mahkeme'nin insan kaçakçılığı bağlamında 4. madde uyarınca baktığı bazı davalar, ev içi hizmet ile bağlantılı olarak yabancılar ile ilgiliydi (*Siliadin/Fransa*; *C.N. ve V./Fransa*; *C.N. /Birleşik Krallık*), cinsel istismar (*Rantsev /Kıbrıs ve Rusya*; *L.E./Yunanistan*; *T.I.ve Diğerleri/Yunanistan* *) ve tarımda çalışma (*Chowdury ve Diğerleri/Yunanistan*).

C. Göçmenlerle ilgili diğer hususlarda zararların meydana gelmesini önleme ve etkili soruşturma yürütme yükümlülüğü

62. Bir göçmene karşı ırkçı saldırı soruşturulduğu sırada 3. madde kapsamındaki usuli yükümlülükler ile ilgili olarak, bk., *Sakir /Yunanistan*.

VI. Mahkeme önündeki başvurularda usule ilişkin hususlar

Sözleşme'nin 37. maddesi

"1. Yargılamanın her aşamasında, Mahkeme aşağıdaki koşulların olduğu kanısına varırsa bir başvurunun kayıttan düşürülmesine karar verebilir:

(a) başvuru sahibi davasını takip etme niyetinde değilse, veya

(b) ihtilaf çözümlenmişse, veya

(c) Mahkeme'nin saptadığı herhangi bir başka gerekçeden ötürü, başvurunun incelenmesinin sürdürülmesini haklı kılan bir neden görülmezse.

Ancak, bu Sözleşme ve Protokolleri ile güvence altına alınan insan haklarına saygının gerekli kıldığı hallerde, Mahkeme başvuruyu incelemeye devam eder.

2. Mahkeme, koşulların bunu haklı kıldığı kanısına varırsa, bir başvurunun yeniden kayda alınmasını kararlaştırabilir.

A. Akıl hastalığı olan başvurular

63. *Tehrani ve Diğerleri /Türkiye* davası, diğer davaların yanında, BMMYK tarafından mülteci olarak kabul edilen başvuranların, İran vatandaşı olan kişilerin ve PMOI'nın eski üyelerinin geri gönderilmesiyle ilgiliydi. Başvuranlardan birinin Mahkeme'ye başvurusunu geri çekmek istediği yazısını yazmasından ardından, temsilcisi, Mahkeme'yi, davayı takip etme niyetinde olduğu ve başvuranın ruh sağlığının bozuk olduğu ve tedaviye ihtiyacı olduğu konusunda bilgilendirmiştir.

Hükümet, başvuranın psikotik rahatsızlığı bulunmadığını, ancak işbirliğinde bulunmaması nedeniyle daha fazla tanınım yapılamadığını belirtmiştir. Mahkeme, başvuranın iddialarının birinin muhtemel ölüm veya kötü muamele riski ile ilgili olduğunu kaydetmiş ve davayı kayıttan düşürmenin bir bireyin yaşam hakkı ve fiziksel refahı gibi önemli bir konuda Mahkeme tarafından sağlanan korumayı kaldıracağına, başvuranın ruhsal durumu ve tıbbi raporlardaki çelişkiler hakkında şüphelerin bulunduğu kanaat getirmiş ve Sözleşme ve Protokollerinde tanımlandığı üzere insan haklarına saygının başvurunun incelenmeye devam edilmesini gerekli kıldığı sonucuna varmıştır (§§ 56-57).

B. 2. veya 3. madde kapsamında geri gönderme davalarında altı aylık sürenin başlangıç tarihi

64. Etkili bir hukuk yolu sağlayan nihai bir yerel kararın tarihinin, normal şartlarda, Sözleşme'nin 35 § 1 maddesinin öngördüğü altı aylık süre sınırının hesaplanması için başlangıç tarihi olmasına rağmen, Sözleşme'nin 2. veya 3. maddesi uyarınca, gönderen Devletin sorumluluğu, kural olarak, yalnızca kişiyi ülkesinden göndermek için adımlar atıldığında ortaya çıkar. 2. veya 3. madde kapsamında Devletin sorumluluk tarihi, başvuran için söz konusu altı aylık süre sınırının uygulanmaya başladığı tarihe karşılık gelir. Sonuç olarak, bir geri gönderme kararı icra edilmediği ve kişi, kendisini geri göndermek isteyen Devletin topraklarında kaldığı takdirde, altı aylık süre sınırı henüz uygulanmaya başlamamıştır (bk., *M.Y.H. Ve Diğerleri/ İsveç*, §§ 38-41). Aynı durum, gönderen Devletin, kabul eden Devlette 5. ve 6. maddeler uyarınca iddia olunan haklardan açık bir şekilde mahrum bırakma riskine yönelik sorumluluğuna ilişkin geri göndermeler için de geçerlidir (bk., yukarıda 41. paragraf).

C. Ülkeden çıkarma konusunda yakın tarihte bir riskin bulunmaması

65. Başvuranın şimdilik veya gelecekteki önemli bir süre boyunca ülke dışına çıkarılma riskiyle artık karşı karşıya olmadığı ve ulusal makamlar ve gerektiğinde Mahkeme önünde yeni bir ülke dışına çıkarma kararına itiraz etme fırsatına sahip olduğu geri gönderme davalarında, Mahkeme, normal şartlarda, Sözleşme ve Protokollerinde tanımlandığı üzere insan haklarına saygı konusunda başvurunun incelenmesine devam edilmesini gerektirecek özel koşullar bulunmadıkça, Sözleşme'nin 37 § 1(c) maddesi anlamında başvurunun incelenmesini haklı kılan bir neden bulunmadığına verir ve başvuruyu kayıttan düşürür (bk., *Khan /Almanya* [BD]). Mahkeme'nin bir başvuruyu kayıttan düşürmesinin ardından, Sözleşme'nin 37 § 2. maddesi uyarınca, koşulların bu tür bir süreci haklı kıldığına kanaat getirmesi halinde, başvuruyu herhangi bir zamanda tekrar kayda alabilir.

D. Başvuran adına başvuru yapma yetkisi

66. *G.J/İspanya* (k.k.) kararında, Mahkeme, hükümet dışı bir örgütün, Mahkeme İç Tüzüğü'nün 36 § 1 maddesi gerekliliklerine aykırı olarak, mülteci olan bir başvuranın temsilcisi olarak hareket etmek için yazılı bir yetki belgesi sunmaması nedeniyle başvuranın ülke dışına çıkarılmasının ardından onun yerine başvuru yapma yetkisine sahip olmadığına karar vermiştir. *N. ve M./Rusya* (k.k.) davası, Özbek yetkilileri tarafından sınır dışı edilmeleri talebinde bulunan iki Özbek vatandaşı olan başvuranların kaybolduğu iddiası ile ilgiliydi. Mahkeme, davalı Hükümete, Mahkeme İç Tüzüğü'nün 39. maddesi uyarınca, söz konusu kişilerin Mahkeme önündeki yargılamalar süresince Özbekistan'a veya diğer herhangi bir ülkeye geri gönderilmemeleri gerektiği konusunda bildirimde bulunmuştur. Mahkeme, daha sonra, başvuranlar adına Mahkeme'ye başvuru yapan avukatın bunu yapmaya yetkili olmadığına karar vermiştir: avukat, başvuranları temsil etmek için belirli bir yetki belgesi sunmamıştı; avukatın başvuranlar adına ve yerine hareket etmesine izin verecek hiçbir istisnai durum bulunmuyordu.

Başvuranların haklarının etkin bir şekilde korunmasından yoksun bırakılma riskleri bulunmuyordu; zira başvuranların Özbekistan'da düzenli olarak iletişim halinde oldukları ve bunun karşılığında, başvuranların iddia edildiği üzere kaçırılmalarının ardından avukatla iletişim halinde olan yakın aile üyeleri vardı: başvuranların en yakın aile bireylerinin onların lehine Mahkeme'ye şikâyetinde bulunma imkânı vardı ve Mahkeme'ye başvuruda bulunamadıklarına dair hiçbir bilgi bulunmuyordu.

Atıf yapılan davaların listesi

Bu Rehberde atıf yapılan içtihatlar, Mahkeme tarafından verilen hüküm ve kararlara ve eski Avrupa İnsan Hakları Komisyonunun ("Komisyon") karar ve raporlarına değinmektedir.

Aksi belirtilmediği takdirde, tüm atıflar, Mahkemenin bir Dairesi tarafından verilen esasa ilişkin bir karara ilişkindir. "(k.k.)" kısaltması, alıntının Mahkeme tarafından verilen kabul edilebilirlik hakkında bir karara ait olduğunu ve "[BD]" kısaltması, davanın Büyük Daire tarafından görüldüğünü göstermektedir.

Sözleşme'nin 44. maddesi anlamında kesinleşmemiş olan Daire kararları aşağıdaki listede (*) ile işaretlenmiştir. Sözleşme'nin 44 § 2 maddesi aşağıdaki gibidir: "Bir Dairenin kararı aşağıdaki durumlarda kesinleşir:

- a) Taraflar davanın Büyük Daireye gönderilmesini istemediklerini beyan ederlerse, veya
- b) Karardan itibaren üç ay içinde davanın Büyük Daireye gönderilmesi istenmezse, veya
- c) Büyük Daire bünyesinde oluşturulan kurul 43. madde çerçevesinde sunulan istemi reddederse."

Büyük Daireye gönderme talebinin Büyük Daire Kurulu tarafından kabul edilmesi halinde, Daire kararı kesin olmaz ve herhangi bir yasal etkiye sahip olmaz. Ancak, akabinde verilen Büyük Daire kararı kesinleşir.

Rehberin elektronik versiyonunda alıntılanan davalar için oluşturulan bağlantı linklerinin yönlendirildiği HUDOC veri tabanı (<http://hudoc.echr.coe.int>), Mahkemenin içtihadına (Büyük Daire, Daire ve Komite hüküm ve kararları, danışma görüşleri ve İçtihat Bilgi Notu'ndan hukuki özetler), eski Komisyonun içtihadına (kararlar ve raporlar) ve Bakanlar Komitesinin kararlarına erişime imkân sağlamaktadır.

Mahkemenin kararları, resmi dillerinde, yani İngilizce ve/veya Fransızca olarak yayınlanmaktadır. Ayrıca HUDOC , pek çok önemli davanın, otuzu aşkın gayri resmi dilde tercüme edilmiş versiyonlarını içermektedir ve üçüncü taraflarca oluşturulan yaklaşık yüz çevrim içi içtihat derlemesiyle ilgili bağlantılar bulunmaktadır. Atıf yapılan davaların tüm dillerdeki sürümlerine HUDOC veri tabanının dava bağlantısına tıkladıktan sonra açılan sayfadaki 'Dil sürümleri' sekmesinden erişilebilir.

—A—

[A. ve Diğerleri/Birleşik Krallık \[BD\]](#), no. 3455/05, AİHM 2009

[A. /İsviçre](#) no. §§ 6034216, 19 Aralık 2017

[A.A. / Birleşik Krallık](#) no. 8000/08, 20 Eylül 2011

[A.A. ve Diğerleri/İsveç no.14499/09, 28 Haziran 2012](#)

[A.B. ve Diğerleri/Fransa](#) 11593/12, 12 Temmuz 2016

[A.E.A. /Yunanistan](#) no. 39034/12, 15 Mart 2018

[A.F./Fransa](#) no. 80086/13, 15 Ocak 2015

[A.L. \(X.W.\) /Rusya](#) no. 44095/14, 29 Ekim 2015

[A.M./Fransa](#) no. 56324/13, 12 Temmuz 2016

[A.M. /Fransa](#), no. 12148/18, 29 Nisan 2019

[A.M. /Hollanda](#) no. 29094/09, 5 Temmuz 2016

[A.S./Fransa](#) no. 46240/15, 19 Nisan 2018

[Abdi Mahamud /Malta](#) no. 56796/13, 3 Mayıs 2016

[Abdolkhani ve Karimnia /Türkiye](#) no. 30471/08, 22 Eylül 2009

[Abdulkhakov /Rusya](#) no. 14743/11, 2 Ekim 2012

[Abdullahi Elmi ve Aweys Abubakar / Malta](#), no. 25794/13 ve 28151/13, 22 Kasım 2016

Aboya Boa Jean /Malta no. 62676/16, 2 Nisan 2019
Abuhmaid /Ukrayna, no. 31183/13, 12 Ocak 2017
Aden Ahmad/Malta, no. 55352/12, 23 Temmuz 2013
Al Husin/Bosna-Hersek (no. 2), no. 10112/16, 25 Haziran 2019
Al Nashiri /Polonyano. 28761/11, 24 Temmuz 2014
*Al-Saadoon ve Mufdhi /Birleşik Krallık*no. 61498/08, AİHS 2010
Al-Zawatia /İsveç(k.k.), no. 50068/08, 22 Haziran 2010
Ali ve Diğerleri/İsviçre ve İtalya(k.k.), no. 30474/14, 4 Ekim 2016
*Allanazarova/Rusya*no. 46721/15, 14 Şubat 2017
Alpeyeva ve Dzhalagoniya /Rusya no.7549/09 ve 33330/11, 12 Haziran 2018
*Amuur /Fransa*25 Haziran 1996, Kararlar ve Hükümler Derlemesi 1996-III
Andrejeva /Letonya [BD], no. 55707/00, AİHS 2009 -
Aswat/Birleşik Krallık no.17299/12, 16 Nisan 2013
Auad /Bulgaristan no. 46390/10, 11 Ekim 2011
Azimov/Rusya no. 67474/11, 18 Nisan 2013

—B—

B.A.C./Yunanistan no. 11981/15, 13 Ekim 2016
Babajanov /Türkiye no. 49867/08, 10 Mayıs 2016
Babar Ahmad ve Diğerleri/Birleşik Krallık, no. 24027/07 ve 4 diğer başvuru, 10 Nisan 2012
Bah/Birleşik Krallık no. 56328/07, AİHS 2011
Bencheref/İsveç (k.k.), no. 9602/15, 5 Aralık 2017
Biao /Danimarka [BD], no. 38590/10, 24 Mayıs 2016
Bigaeva/Yunanistan no. 26713/05, 28 Mayıs 2009
Bistieva ve Diğerleri/Polonya no. 75157/14, 10 Nisan 2018
Butt /Norveç no. 47017/09, 4 Aralık 2012

—C—

C.G. ve Diğerleri/Bulgaristan no. 1365/07, 24 Nisan 2008
C.N/Birleşik Krallık no. 4239/08, 13 Kasım 2012
C.N. ve V. /Fransa no. 67724/09, 11 Ekim 2012
Ceesay/Avusturya no. 72126/14, 16 Kasım 2017
Chahal/Birleşik Krallık[BD], 15 Kasım 1996, Kararlar ve Hükümler Derlemesi 1996-V
Chapman/Birleşik Krallık [BD], no. 27238/95, AİHS 2001-I ,
Chowdury ve Diğerleri/Yunanistan no. 21884/15, 30 Mart 2017
Çonka /Belçika no. 51564/99, AİHS 2002-I

—D—

D. /Birleşik Krallık 2 Mayıs 1997,Kararlar ve Hükümler Derlemesi 1997-III
Dalea/Fransa (k.k.), no. 964/07, 2 Şubat 2010
Dbouba /Türkiye no. 15916/09, 13 Temmuz 2010
De Souza Ribeiro/Fransa [BD], no. 22689/07, AİHS 2012
De Tommaso /İtalya [BD], no. 43395/09, 23 Şubat 2017

—E—

Ejimson/Almanya no. 58681/12, 1 Mart 2018

[El Ghatet /İsviçre](#) no. 56971/10, 8 Kasım 2016

—F—

[F.G. /İsveç](#) [BD], no. 43611/11, 23 Mart 2016

—G—

[G.J. /İspanya](#) (k.k.), no. 59172/12, 21 Haziran 2016
[G.R./Hollanda](#) no. 22251/07, 10 Ocak 2012
[Gaygusuz /Avusturya](#), 16 Eylül 1996 Karar ve Hükümler Derlemesi 1996-IV
[Gaspar /Rusya](#) no. 23038/15, 12 Haziran 2018
[Gebremedhin \[Gaberamadhien\]/Fransa](#) no. 25389/05, AİHS 2007-II
[Genovese/Malta](#) no. 53124/09, 11 Ekim 2011
[Georgia/Rusya \(I\)](#) [BD], no. 13255/07, AİHS 2014 (alıntılar)

—H—

[HA.A./Yunanistan](#) no. 58387/11, 21 Nisan 2016
[Harkins/Birleşik Krallık](#) (k.k.) [BD], no. 71537/14, 15 Haziran 2017
[Hasanbasic /İsviçre](#), no. 52166/09, 11 Haziran 2013
[Hirsi Jamaa ve Diğerleri/İtalya](#) [BD], no. 27765/09, AİHS 2012
[Hode ve Abdi/Birleşik Krallık](#) no. 22341/09, 6 Kasım 2012
[Hoti /Hırvatistan](#) no. 63311/14, 26 Nisan 2018
[Hunde/ Hollanda](#)(k.k.), no. 17931/16, 5 Temmuz 2016
[Hutchinson v. the United Kingdom](#) [BD], no. 57592/08, 17 Ocak 2017

—I—

[I.A.A. ve diğerleri/Birleşik Krallık](#) (k.k.), no. 25960/13, 8 Mart 2016
[I.K./İsviçre](#) (k.k.), no. 21417/17, 19 Aralık 2017
[I.M./Fransa](#) no. 9152/09, 2 Şubat 2012
[I.M./İsviçre](#) no. 23887/16, 9 Nisan 2019

—J—

[J.H. /Birleşik Krallık](#), no.48839/09, 20 Aralık 2011
[J.K. ve Diğerleri /İsveç](#) [BD], no. 59166/12, 23 Ağustos 2016
[J.N./Birleşik Krallık](#), no. 37289/12, 19 Mayıs 2016
[J.R. ve Diğerleri /Yunanistan](#) no. 22696/16, 25 Ocak 2018
[Jeunesse /Hollanda](#) [BD], no. 12738/10, 3 Ekim 2014
[Levakovic/Danimarka](#) no. 7841/14, 23 Ekim 2018

—K—

[K2 /Birleşik Krallık](#) (k.k.), no. 42387/13, 7 Şubat 2017

K.G./Belçika, no. 52548/15, 6 Kasım 2018
Khan/Fransa, no. 12267/16, 28 Şubat 2019
Khan /Almanya[BD], no.38030/12, 21 Eylül 2016
Kaya/Almanya, no. 31753/02, 28 Haziran 2007
Kebe ve Diğerleri /Ukrayna, no. 12552/12, 12 Ocak 2017
Khlaifia ve Diğerleri/İtalya [BD], no. 16483/12, 15 Aralık 2016
Khudyakova /Rusya, no. 13476/04, 8 Ocak 2009
Kim/Rusya no. 44260/13, 17 Temmuz 2014
Kiyutin/Rusya no. 2700/10, AİHS 2011
Koua Poirrez /Fransa, 40892/98, AİHS 2003-X

—L—

- [L.E./Yunanistan](#), no. 71545/12, 21 Ocak 2016
- [L.M. ve Diğerleri /Rusya](#), no. 40081/14 ve diğer 2 dava,15 Ekim 2015
- [L.O./Fransa](#) (k.k.), no. 4455/14, 26 Mayıs 2015
- [Ljatifi /eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti](#), no. 19017/16, 17 Mayıs 2018
- [Longa Yonkeu/Letonya](#) no. 57229/09, 15 Kasım 2011
- [Louled Massoud/Malta](#) no. 24340/08, 27 Temmuz2010
- [Luczak/Polonya](#) no. 77782/01, 27 Kasım 2007

—M—

- [M ve Diğerleri/Bulgaristan](#), no. 41416/08, 26 Temmuz 2011
- [M.A/Fransa](#), no. 9373/15, 1 Şubat 2018
- [M.A./İsviçre](#), no. 52589/13, 18 Kasım 2014
- [M.A. ve Diğerleri/Litvanya](#), no. 59793/17, 11 Aralık 2018
- [M.D. ve M.A./Belçika](#), no. 58689/12, 19 Ocak 2016
- [M.G./Bulgaristan](#), no. 59297/12, 25 Mart 2014
- [M.M./Bulgaristan](#), no. 75832/13, 8 Haziran 2017
- [M.M.R. /Hollanda](#) (k.k.), no.64047/10, 24 Mayıs 2016
- [M.O./İsviçre](#) no. 41282/16, 20 Haziran 2017
- [M.S.S./Belçika ve Yunanistan](#)[BD], no.30696/09, AİHM 2011
- [M.Y.H. ve Diğerleri/İsveç](#) ,no. 50859/10, 27 Haziran 2013
- [Maaouia/Fransa](#) [BD], no. 39652/98, AİHM 2000-X
- [Mahdid ve Haddar /Avusturya](#) (k.k.), no. 74762/01, AİHM 2005-XIII (alıntılar)
- [Mahmundi ve Diğerleri /Yunanistan](#) no. 14902/10, 31 Temmuz 2012
- [Mamatkulov ve Askarov /Türkiye](#),[BD], no. 46827/99 ve46951/99, AİHM 2005-I
- [Mamazhonov /Rusya](#), no. 17239/13, 23 Ekim 2014
- [Mathloom/Yunanistan](#), no. 48883/07, 24 Nisan 2012
- [Maslov/Avusturya](#) [BD], no. 1638/03, AİHM 2008 ,
- [Mikolenko/Estonya](#) no. 10664/05, 8 Ekim 2009
- [Mubilanzila Mayeka ve Kaniki Mitunga/Belçika](#) no. 13178/03, AİHM 2006-XI
- [Mugenzi/Fransa](#), no. 52701/09, 10 Temmuz 2014
- [Murray/Hollanda](#)[BD], no. 10511/10, 26 Nisan 2016

—N—

- [N. ve M. /Rusya](#) (k.k.), no. 39496/14 ve 39727/14, 26 Nisan 2016

N. /Finlandiya no. 38885/02, 26 Temmuz 2005
N./İsveç, no. 23505/09, 20 Temmuz 2010
N./Birleşik Krallık[BD], no. 26565/05, AİHM 2008
N.T.P. ve Diğerleri/Fransa, no. 68862/13, 24 Mayıs 2018
Nada /İsviçre [BD], no. 10593/08, AİHM 2012
Nabil ve Diğerleri /Macaristan, no. 62116/12, 22 Eylül 2015
Ndidi/Birleşik Krallık, no. 41215/14, 14 Eylül 2017
Niedzwiecki /Almanya no. 58453/00, 25 Ekim 2005
Nolan ve K. /Rusya, no. 2512/04, 12 Şubat 2009
Novruk ve Diğerleri/Rusya, no.31039/11 ve diğer 4 karar, 15 Mart 2016
Nowak/Ukrayna, no. 60846/10, 31 Mart 2011

—O—

O.M. /Macaristan, no. 9912/15, 5 Temmuz 2016
O'Donoghue ve Diğerleri/Birleşik Krallık, no. 34848/07, AİHM 2010 (alıntılar)
Ojei/Hollanda (k.k.), no. 64724/10, 14 Mart 2017
Omwenyeke/Almanya (k.k.), no. 44294/04, 20 Kasım 2007
Onyejekwe/Avusturya (k.k.), no. 20203/11, 9 Ekim 2012
Othman (Abu Qatada)/Birleşik Krallık, no. 8139/09, AİHM 2012 (alıntılar)

—P—

Panjeheighalehei/Danimarka (k.k.), no. 11230/07, 13 Ekim 2009
Paposhvili /Belçika [BD], no. 41738/10, 13 Aralık 2016
Piermont/Fransa, 27 Nisan 1995, Seri A no. 314
Ponomaryovi/Bulgaristan, no. 5335/05, AİHS 2011
Popov /Fransa, no. 39472/07 ve 39474/07, 19 Ocak 2012

—R—

R.B.A.B. /Hollanda no. 7211/06, 7 Haziran 2016
R.D. /Fransa no. 34648/14, 16 Haziran 2016
R.H. /İsveç no. 4601/14, 10 Eylül 2015
R.U. /Yunanistan no. 2237/08, 7 Haziran 2011
Rahimi/Yunanistan no. 8687/08, 5 Nisan 2011
Ramadan/ Malta no. 76136/12, 21 Haziran 2016
Rantsev/Kıbrıs ve Rusya no. 25965/04, AİHM 2010 (alıntılar)
Riad ve Idiab /Belçika no. 29787/03 ve 29810/03, 24 Ocak 2008
Rodrigues da Silva ve Hoogkamer/Hollanda no. 50435/99, AİHM 2006-I

—S—

S.F. ve Diğerleri /Bulgaristan no. 8138/16, 7 Aralık 2017
S.Z. /Yunanistan, no. 66702/13, 21 Haziran 2018
Saadi/Birleşik Krallık [BD], no. 13229/03, AİHM 2008
Saadi/İtalya[BD], no. 37201/06, AİHM 2008
Saidoun /Yunanistan no. 40083/07, 28 Ekim 2010

Sakir/Yunanistan, no. 48475/09, 24 Mart 2016

Salah Sheekh /Hollanda, no. 1948/04, 11 Ocak 2007

Savridin Dzhurayev /Rusya, no. 71386/10, AİHM 2013 (alıntılar)

Schembri /Malta (k.k.), no. 66297/13, 19 Eylül 2017

Sergey Smirnov /Rusya (k.k.), no. 14085/04, 6 Temmuz 2006

S.D./Yunanistan, no. 53541/07, 11 Haziran 2009

Sh.D. ve Diğerleri /Yunanistan,Avusturya, Hırvatistan, Macaristan, Kuzey Makedonya, Sırbistan ve Slovenya, no. 14165/16, 13 Haziran 2019

Shamayev ve Diğerleri /Gürcistan ve Rusya, no. 36378/02, AİHM 2005-III

Sharifi ve Diğerleri /İtalya ve Yunanistan, no. 16643/09, 21 Ekim 2014

Shioshvili ve Diğerleri/Rusya no. 19356/07, 20 Aralık 2016

Siliadin/Fransa no. 73316/01, AİHM 2005-VII

Singh /Çek Cumhuriyeti no. 60538/00, 25 Ocak 2005

Singh ve Diğerleri /Belçika, no. 33210/11, 2 Ekim 2012

Slivenko ve Diğerleri /Letonya (k.k.) [BD], no. 48321/99, AİHM 2002-II (alıntılar)

Soering/Birleşik Krallık , 7 Temmuz 1989, Seri A, no. 161

Sow /Belçika, no. 27081/13, 19 Ocak 2016

Stamose /Bulgaristan , no. 29713/05, AİHM 2012

Sufi ve Elmi / Birleşik Krallık, no. 8319/07 ve 11449/07, 28 Haziran 2011

Sultani /Fransa no. 45223/05, AİHM 2007-IV (alıntılar)

Suso Musa /Malta no. 42337/12, 23 Temmuz 2013

—T—

*T.I. ve Diğerleri /Yunanistan**, 40311/10, 18 Temmuz 2019

Taddeucci ve McCall /İtalya no. 51362/09, 30 Haziran 2016

Tanda-Muzinga/Fransa no. 2260/10, 10 Temmuz 2014

Tarakhel /İsviçre [BD], no. 29217/12, AİHM 2014 (alıntılar)

Tehrani ve Diğerleri/Türkiye no. 32940/08 ve diğer 2 karar, 13 Nisan 2010

Thimothawes /Belçika no. 39061/11, 4 Nisan 2017

Thuo /Kıbrıs no. 3869/07, 4 Nisan 2017

Trabelsi /Belçika no. 140/10, AİHM 2014 (alıntılar)

—U—

Üner /Hollanda[BD], no. 46410/99, AİHM 2006-XII

—V—

V.F./Fransa (k.k.), no. 7196/10, 29 Kasım 2011

—W—

Weller/Macaristan no. 44399/05, 31 Mart 2009

—X—

X /İsveç, no. 36417/16, 9 Ocak 2018

X /İsviçre, no. 16744/14, 26 Ocak 2017

—Y—

Yoh-Ekale Mwanje /Belçika ,no. 10486/10, 20 Aralık 201